

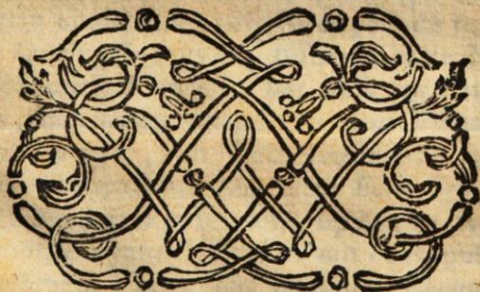
HISTORISCH
DAGVERHAAL
VAN HET
BELEGEREN, BESCHIETEN,
EN BESTORMEN
Van de Sterke Vesting en Stad
BERGEN OP ZOOM,

Door den *Fransche* Generaal de Graaf
WOLDEMAR VAN LÖWENDAHL,

Waarin word aangewezen de alderonchristelykste
Behandeling door den Inval in de Republiek van
Holland, strydig tegens Verbonden en Tracta-
ten, door zyn Allerchristelykste Majesteit
met hunne EDELE GROOT MOGENDE
geslooten.

Als mede de Merkwaardigste Gevallen, zo binnen;
als buiten die kragtdaadige Vestingwerken,

In 't Jaar 1747.

TE AMSTERDAM,
By JACOBUS WILHELMUS PRUYS,
Boekverkoper, op de 2de Leidschestraat.

**HISTORISCH
DAGVERHAAL**

van het

BELEGEREN, BESCHIETEN
EN BESTORMEN

van de Sterke Vesting en Stad

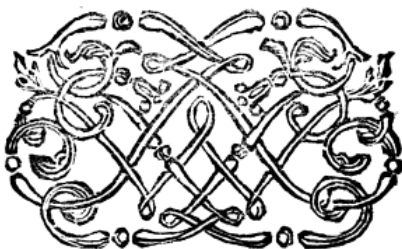
BERGEN OP ZOOM

Door de Fransche Generaal de Graaf

WOLDEMAR VAN LÖWENDAHL

Waarin wordt aangewezen de alderonchristelijkste
Behandeling door den Inval in de Republiek van
Holland, strijdig tegens Verbonden en Tractaten,
Door zijn Allerchristelijkste Majesteit
Met hunnen Edele Groot Mogende
Geslooten.

Als mede de Merkwaardigste Gevallen, zo binnen
Als buiten die kragtdadige Vestingwerken,
In 't Jaar 1747

TE AMSTERDAM,
By JACOBUS WILHELMUS PRUYS,
Boekverkoper, op de 2de Leidsestraat.

HISTORISCH DAGVERHAAL
VAN HET
BELEGEREN, BESCHIETEN,
EN BESTORMEN
Van de sterke Vesting en Stad
BERGEN OP ZOOM.

Alzo in het redelyk Schepsel den Mensch, als een ingeschapen gloed van een alleen volzaalig Opperwezen, in en doorstraald: Zo blykt daar uit ten allen tyden, dat onze nieuwsgierige weetlust eenige begeertens baard, na het hoe? of wat? het zy daar uit het voor- of nadeel komt te vloejen, en hoe grooter de gewigten der zaaken zyn, hoe meer onze begeertens daar door worden opgewekt, dus oordeelden ik, dat er niets kragtdadiger ons tot dit gewichtig einde kon aanspooren; als de tegenwoordigen Oorlogsbedryven, tusschen onze Nederlanden en 't nabuurig *Vrankryk*, het welk tot den dag van heden, den naam draagd van onze Vrind en Bondgenoot te zyn, en niettegenstaande het, naauw Vredensverbond tusschen onze Edele Groot Mogende en dien Monarch geslooten, op den 14 April 1713 de grootste vyandelykheden aan de Republyk komt te oefenen.

Wat het nabuurig Vlaanderen daar door geleeden heeft, wat Steden en Sterktens dat daar op een ongelooflyke korthed destyds zyn overgegaan, wat invallen dat het Land van Cadzant heeft uitgestaan, of wat gemelde Vorst, door inboezeming van de Marchal van Saxon, voorhad op de Provincie Zeeland, zullen wy om kortheds halven

voorbygaan, en alleen het ernstig beleg van den Graaf van Löwendahl voor Bergen op Zoom tot een Memoriaal met zyn uitwerkzels, voor het oog der Patriots-gezinden afschilderen, waardoor de nabyheid van dien naauw ingeslooten vest, het heil of onheil van zyn behoud, of overgang, onzen weetlust dagelyks meer en meer komt op te wekken, te meer, terwyl men met waarheid van dezelve zeggen mag, dat het de Grendel is, waarmede onze Vryheid, Godsdienst en Koophandel, en wat ons meer waardig en dierbaar is, wordt vastgehouden.

Dit thans vastgesteld zynde, zo gaan wy nu over tot de Toebereidzelen der Vestingwerken, de Versterking van 't Garnizoen, waar in wy aan zullen toonen den ouden Batavierschen Heldenmoed, de Edelmoedigheid en onverwelkbaaren Tegenstand der Belegerde, om dien Bag van de Nederlandsche Leeuwenthroon met kraakende Lauwren te omvlegten, en voor eeuwig in ciment te houden.

Hunne Edele Groot - Mogende hun vernuft op den onwaardeerlyken Wetsteen van zyne Doorlugtige Hoogheid den Heere Prinse van ORANJE en NASSAU, onzen Stadhouder, aangezet zynde, bevonden, dat het onreedelyke Toeleg en onverzaadelyke Heblust van de Fransche Koning, zyn genoeg van zo veel gewonnen Plaatzten en Sterktens, niet kon verzaaden, maar het oog sloeg, om de Republyk hoe langs hoe meerder te benaauwen, dewelke uit de Slagaderen van zyn Oorlogs Pols was klaar te bespeuren, dat hy 't op Bergen op Zoom gemunt had.

Een Plaats, waar van wy kortelyk zyn oudheid zullen ophaalen, is aan het Watertje de Zoom gelegen, dat by eenigen wel de naam van een Rivier draagt, doch is niet meer als een uitgedolven Vaart, het verschil leit hierin, of de Stad den Naam van het Water de Zoom, of het Water den Naam van de Stad heeft ontfangen? doch myns oordeels, heeft het Water den Naam van de Stad, om dat de Stad het Water heeft laten graaven.

Ergo, ouder, en alzo zou de Stad voor dien tyd een tweede Naam hebben gehad, dat nergens te vinden is.

Ook is deze Stad, wiens Water de Zoom zig in de Schelde verliest, in het jaar 1287, toen hy van Gerard van Wezemaale, eerste Heer van dit Land, met een Muur is omkleed geworden, al met den Naam van Bergen op Zoom genaamd, deze Stad beroemd zig niet te vergeefs op dapperheid, wyl hy nooit door eenig Krygsheld is overwonnen, heeft het noodlot, in den jaare 1397, ondergaan van een ysselyke Brand in zyn Muuren te ontfangen, waar door hy op twee Huizen na is in de As gelegd, maar als een jonge Fenix, na weinig tyd, uit 's Moeders as verreezen.

In 't jaar 1588 dagt de Hertog van Parma hem door verraad van deze Vesting meester te maaken; maar het Verraad ontdekt zynde, moest de Verrader de vlugt nemen en van 't verraad afzien.

In 't jaar 1605 dagt de Aartshertog Albertus, onder het krygsbewind van du Terrail, Fransche Balling, hem te overvallen, en maakte hem van twee Forten meester, doch wierd afgeslaagen: het geen hy in een maand tyds hervatte, en wierd overwinnaar van twee Poorten, waar door hy de Trom binnen de Stads Wallen kwam te roeren, doch het Garnizoen stelde haar zo moedig in de Wapens, dat hy, na een groot verlies geleden te hebben, zyn krygsbedryf kwam te staaken.

In 't jaar 1622 hervatte de Spaansche Generaal Spinola het Beleg voor Bergen op Zoom, dat hem in de tyd van vier maanden 10.000 Man heeft gekost, en zyn krygslauweren voor die Vesting verwelkt ziende, moest, na veel ramp en onkosten, zyn hoop vrugteloos zien betaalen. In 't jaar 1672 was Louis de XIV ook voor deze Vesting, doch bevond, na weinig Schooten op de Wal gedaan te hebben, dat de Noot te hard was voor hem om te kraaken;

doch zyn Kleinzoon, die alles verwind en bedwingt, daar hem weinig of geen tegenstand geschied, wil heden, ten kosten van een derde van zyn Krygsmagt, die hy daar al voor verlooren heeft, een Vesting, die van sterk, in de jaaren 1699 en 1700 onder het beleid van den beroemden Koehooren, nog sterker is gemaakt, in weerwil van alle helden-dapperheid, als een Tifon, die den Hemel der Goden wou bestormen, overwinnen.

Hoewel men ook dagt, dat Breda zyn Oorlogsmagt te beurt zou vallen, deden de eerstgemelde Plaats aan alle zyne Sterktens voorzien, en tot defensie brengen; men zond ten eersten agt Batallions uit het Land van Ter Goes, het geen gevolgd wierd door een Regiment Schotten van Loudoun, daar by kwam de Prins van Saxen-Hilburghausen, hem tusschen Rozendaal en Breda te plaatzen met een vliegend Leger. En den Hemel, die altoos de Balans van Regtvaardigheid in handen heeft, en 't gekreukte Recht blyft onderschraagen: behaagden 't eindelyk, door zyn barmhertigheid en ontferming, den Prins van Hessen - Philippsdahl, die eenigen tyd aan een ziekte gekwynd had, in dezen wrangen toestand, genadiglyk te herstellen, waar door hy hem in staat vond, het Commando van Bergen op Zoom weder op zig te neemen.

Onderwyl naderden de Franschen met kleine Troupen, den negende July, tot voor Sandvliet, en gedroegen haar die tyd, om die Sterkte aan te vallen, doch keerde, zonder iets te onderneemen, weder te rug, den 10de dito groeide de Hollandsche Krygsmagt met gewenscht succes, door een Regiment Bergschotten, daar waren nog 800 Man anderen op de weg, ook verscheen het Regiment Zwitzers van den Oversten Hirzel, neffens nog een Regiment van den Grave Vander Lip, waarmede men Rozendaal, en de Stad Bergen op Zoom deed versterken.

Den 13^e deed den Heer Generaal Baron van Cronström een keer na gemelde Stad, om de Werken te bezigtigen en een mondgesprek met den Prins van Hessen-Philipsdahl daar over te houden, door de voorgemelde Versterking van Vestwerken en Volk, wierd niet weinig het dessein ¹⁾ der Franschen gebroken, den Generaal van Cronström ontving in deze Vesting het Opperbewind als Chef van zyne Doorlugtige Hoogheid onze Stadhouder over de Troupen van den Staat, die tot tegenstand van de Troupen van Vrankryk, haar aan de Maas en Schelde zouden defendeeren.

Deze gewigtige toebereidzelen deed den Graaf van Löwendahl groote zwaarigheid opvatten wegens zyn dessein voor Bergen op Zoom, te meer, dat hy zag, dat by dit zo groot versterkt Garnizoen, de Stad een kragtige Arm door de Linie had gekregen: doch niettegenstaande het hoog Bevel van zyne Majesteit en de Maarschalk van Saxen, was hy genoodzaakt dit gewigtig werk op zig te neemen.

Op den 17de en 18de wierd het Garnizoen van Sandvliet, na een moedige tegenstand den Franschen geboden te hebben genoodzaakt, onder 't bewind van den Heer Kinschot, onder Bergen op Zoom te retireeren, en die Vesting aan de Franschen over te laten, waar op 's

---

¹ Doel, plan.

Lands Vyand ook ten eersten op Bergen op Zoom aftrok, en te Woensdregt begon post te vatten, die, na dat men verstaan had, 23 à 24.000 Man sterk waren, De Fransche Troupen begonnen haar nu en dan al voor onze onverzaagde Vesting te laten zien, doch wierden telkens door 't Geschut van deze Vest zo wel verwelkomt, dat zy niet onkundig konden blyven van een wakkeren tegenstand aldaar te ontmoeten.

Terwyl men het inleggende Garnizoen en Linie op 20.000 Man kon begrooten, behalven de Troupen, die in aller yl van veel Plaatzten verwagt wierden, zo dat zy ook voor de eerste Filicitatie 40 Paarden door de Linie kwamen te verliezen.

Alhoewel de Franschen nu bemerkten, dat de Leeuw zyn oude aangebooren dapperheid had wederom opgevat, en door een ander Leidsman de Teugel wierd gevierd, verstouten zy haar egter, om met eenige hondert Man op de Glacis te verschynen, doch wierden door twee Decharges zo wel onthaald, dat er een groot gat in haar Troupen kwam te breeken, waardoor zy de voorzigtigheid gebruikten om agteruit te deinzen, geen hoop ziende, dat op haar eerste aankloppen zou open gedaan worden, maar dat het tyd en volk zou kosten, eer het witte Vaandel, tot blyk van Capitulatie, zou worden uitgestooken.

Den 18^e July ging de Graave van Löwendahl egter voort, om aan de eene zyde der Stad Batteryen op te werpen, doch het Garnizoen had al van het Fransche vuur verwagt.

Edog het geen van buiten tot dezen tyd door de Vyanden verzuimt was, wierd van binnen met allen yver voortgezet, en begonnen zo edelmoedig uit hunne Artillery te speelen en met Bomben te werpen, dat de Franschen voor die tyd in hunne aannaderingen belet wierden, en haar Werken daar door zyn geruïneerd, het welk op dien zelve voet wierd telkens hervat.

Ook wierd deze dapperheid door een tweede in de nagt vervolgt door een hevigen uitval op 's Vyands Leger, het welk tusschen den 18 en 19de geschieden en veel Franschen het Leven heeft gekost, daar in tegendeel het Garnizoen weinig of geen schade door kwam te lyden. Onze loffelyke Overigheden namen midlerwyl twee heilzame Besluiten: Het eerste was, een Verbod op de Uitvoerder Paarden en andere Krygsbehoeftens te Land en ter Zee, geen Vyand toe te zenden, het welk het Einde van dit Deel zal toonen, wat onheil en gebrek het Fransche Leger daar door komt te lyden, het tweede was van dit heilzaame oogmerk, om 's Lands Inwoonderen op een plegtige wyze op te wekken, om op de algemeene Woensdaagsche Bedestonden den Heere der Heirschaaren met eenpaarigheid van Stemmen te smeeken, dat het zyn alvermogende Hand behaagen mogt, om 's Lands Wapenen te zeegenen.

En Gode zy dank! Hy heeft hem ²⁾ op onze Gebeden niet onbetuigt gelaaten.

Want al schoon 't de Vyanden nu ernst schynt, zo komt het Garnizoen hun in alles voor door verscheiden Uitvallen, demoljeeringe van haar Batteryen: het geen door 't dapper Belyd van den Jonkheer WILLEM VAN HAAREN kragtdadig wordt ondersteund, zo dat de ernst en dapperheid, den Vyanden op den 20^e nog belet heeft, dat zy niets hebben derven op de Vesting onderneemen, schoon het waar is, dat zy nu een Battery met 42 Stukken Kanon en 14 Mortieren beplant hebben: en voorgeven een tweede Battery van 8 Stukken en 10 Mortieren te vervaardigen, daarentegen is het Garnizoen nagt en dag aan 't beweegen, om den Vyand continueel te ontrusten, en haar door Bomben en Kanon ligterlaay in brand te zetten! het geen een groot getal Franschen doet aan de Eeuwigheid opofferen, zo dat het er uitziet, dat deze gewigtige

---

² zich

Frontier de Ban-Paal zal zyn, om den Vyand geen verderen voet in de Republiek te geven, maar hem, als al de andere voorgaande Belegeraars, op een jammerlyke wys het Hoofd zal doen stooten. Doch het zal pligtig zyn, dat wy by deze gelegenheid eens de Fransche Geschriften komen te overweegen, waar van de waarheid ver de duisternis onderworpen is.

Zy schryven:

„ den 18de , deeden de Belegerden een Uitval met 800 Man op de regterzyde van de Parallele, maar vier Compagnien Granadiers, ondersteund door een Piquet van den Graaf van Löwendahl, noodzaakte dezelve de vlugt te neemen, zonder dat men , hun verlies regt weet.

Van onze kant is de Heer Nerman, Luitenant, met zeven Man daar van gekwetst”.

Zo nu haar eigen Brieven de verdigtheid niet op kwam te helderen, men zou de zaak moeten geloven, of voor 't minst in twyfel slaan, daar men van den 20^e uit Antwerpen tyding bekomt, dat den 19de 15 Wagens met Gekwetsten van den Generaal Löwendahl waren aangekomen, en die Manschap in 't Klooster van Onzen Lieve Broeder gelegd, zo dat de zaak, hoe glimpryk voor 't oog der waereld gebragt, de logen ³⁾ haar masker heeft voor 't gezigt onttrokken.

De Franschen, gelyk wy gezegt hebben, verscheide maalen moeten gedoogen, dat haar Batteryen door het Garnizoen gedemoljeerd wierden, wisten tusschen den 19 en 20ste weder twee te vervaardigen, waarmede zy op Donderdag den 20ste een begin maakten, en 's morgens ten 4 uren de Stad met gloejende Kogels kwamen te beschieten.

---

³ leugen

Den Heer Drossaard zyn Huis leed veel door het onophoudelyk werpen van Bomben, ten 8 uren was de vlam in de Groote Kerk geraakt, waar door twee uren daarna zyn Tooren kwam in te storten, zo dat dit geheele Kerk-Gehugt, neffens nog 40 Huizen, dien dag in de assche nederstorten.

Ziet hier de krygsbedryven van een die zig Allerchristelykst laat noemen.

Ziet hier een gruwel, dat zig Heiden en Mahometaan schaamt.

Ziet hier de mishandeling van een, die de Nederlandsche Steden als een dierbaar pand in zyn bescherming wilde neemen, haar Privilegien, Rechten, Vryheden en Godsdienst zou ongeschonden laaten.

*Gy volgt het voorbeeld van uw laatste Throongebieder
Met alle nadruk na, Verdelger van het Land,
Maar 't geen hy u heeft op zyn Sterfbed ingeplant,
Daar toont gy van, als dat gy heden zyt een vlieder.
Zyn daaden volgt gy, die den afgrond vloekt en doemd!
Maar raad verwerpt gy, die den Hemel zelf beroemd.*

De ervarentheid heeft meer dan al te veel geleerd, dat men verderfelyke voorgangen meerder navolgd, dan heilzaame vermaaningen, en uitmuntende zedelessen: en zo komt Louis de 15de den 14de ook in verderfelyke krygsbedryven op te volgen. Waar uit te vreezen is, dat de 16de den 15de ook zal navolgen, wanneer hy het oor aan het wraakzugtig Ministerie komt te leenen.

Edoch alzo wy ons niet inlaaten tot prophezy, maar enkel de verdediging van de Stad Bergen op Zoom op 't oog hebben, zo zullen wy nu aantoonen, dat onze Edelmoedige Heer Stadhouder niets

beoogd, als de desseinen van het hebzugtige Vrankryk te verydelen, en de Stad tot de uiterste verdeediging te brengen, gelyk dan, op zyn Hoogheids bevel, een getal van 14.000 Hollanders voor Maastrigt zyn opgebrooken, om de Linie te versterken, en het Corps Hessen is tot dat gewigtig einde te Breda aangekomen.

Het gemelde Corps, dat onder den Vorst van Waldek den negentiende uit de groote Armee opbrak, kwam dien dag te Sittard, en den 20ste tot Roermonde, en was des anderendaags al te Venlo, om van deeze gewigtige en spoedige marsch rustdag te houden.

Nog kwam men te verstaan, dat een gedeelte van de Troupen, om het zelve oogmerk voor Maastricht zouden opbreken, en men vond ook geen reden om aan het zelve te twyffelen, wyl de groote Fransche Armee by Maastricht, zo door de Actie den 2de te Lafelt, als door Transporten na Bergen op Zoom gezonden, ziekte en desertie, tot 50.000 Man gesmolten was, zo dat zy weinig op de Geallieerde Armee zullen onderneemen.

Het Garnizoen van Bergen op Zoom, het geen hem met allen yver defendeerd, deed de Vyanden den 24ste de handen vol werk geven, zynde van een meenigte van allerlei konstige Bombardiers voorzien, die dezen tyd uit de Stad drie van haare Magazynen aan de vlam opofferden, dat haar beste Batteryen heeft doen instorten.

Zyn Krygsmagt aan de ongenaade des doods en zwaare Blessuuren blootstelden, zo dat eenigen in hun Aangezigten niet minder als geblaakerd er uitzagen, handen en voeten genoegzaam van het Lyf zyn afgebrand.

De Graaf van Löwendahl, die zo een dappere defensie niet had verwagt, en wel ziende, dat de versterking van de Linie al zyn voornemen kwam te verydelen, vond raadzaam, om een andere krygslin in 't werk te stellen, laat drie Brigades met Artillery na

Steenbergen trekken, doch of zyn voornemen was, om een Fort daar te attaqueeren, en de Linie van Bergen op Zoom af te rukken, zyn krygslit zo min als zyn uitvoer bragt hem geen voordeel by, want toen zy haar hoop op de Forten verloren ziende, trokken zy, als gezegd is, op Steenbergen af, daar haar de Luitenant-Collonel de Heer van Lynden van Bitterswyk zo wel onthaald heeft, dat zy, na een groot verlies, dat opzet kwamen te staaken, geen tyd vindende om haar Dooden en Gekwetsten mede te sleepen, welk van de laatste 13 Wagens na Breda heeft gezonden.

De Franschen, die den 21ste haar Batteryen aan de zyde van de Antwerpsche Poort hadden beginnen op te werpen, waren door het gestadig Bombardeeren en Canonneeren van de Stad, eerst in gereedheid gebragt, om met dezelve op de Stad te speelen, het verlies daar door geleeden, maakte zy zo klein, dat het ons verstand te boven gaat, benoemende haar Dooden niet hooger als 14, en haar Gekwetsten 105.

Zy hebben ook vergeten op te sommeeren, wat verlies dat haar dien Bom heeft toegebragt, die op een Kruidvat zyn rustplaats nam, en met een vervaarlyke slag in de lugt vloog.

Doch laat ons eens terug na dato 23 keeren, waar van aan Hunne Edel-Groot - Mogende een Expresse gezonden is, behelzende, dat de Franschen nog geen voet Aarde voor die Stad gewonnen hebben. Ja wel in tegendeel, door haar onbedreeven krygsbewind, een verkeerde Battery hadden aangelegt, waar door de Franschen door het sterk en onophoudelyk vuuren uit de Stad zyn agteruit gekeerd, en haar als Aardmollen in de grond hebben moeten begraaven, en den 24ste was haar het Fortuin nog min gunstig: Alzo zy vier partyen Kruid

by haar Batteryen geplaatst hebbende, door het vuur van de Belegerde zagen in de brand vliegen.

Alle zaaken, waar uit men kan opmaaken, dat het verlies der Vyanden niet groot kan zyn, wannner zy de som van haar Ruïnen maar door twee agterstaande Nullen doen inkrimpen ⁴).

Door het onophoudelyk vuur van onze nooit volroemde dappere Vesting, begint het Fransche vuur in de doofpot van verflaauwing te smooren.

En alschoon dat al het Garnisoen door edele dapperheid de krygs-lauweren verdiend, zo doen de vier Artilleristen uit 't Fransche Leger mede groote wonderen.

De Graaf van Löwendahl, die geen voordeel van de een of andere zyde, op de Vesting komt te beoogen, smeed het Zyl over een anderen Boeg, en meende hem tusschen den 21 en 22sten van het Fort Kyk in de Pot meester te maaken; maar door ongeluk van daar een onverwagte tegenstand te vinden, viel hem het dekzel zo op de Neus, dat een ongelooflyk getal van Dooden op het Slagveld bleven leggen, zo dat gemelde Graaf zig zelf genoodperst vond, om een Stilstand van Wapenen te verzoeken, om door dat middel zyn Dooden te begraaven, waar op dit het Antwoord was: *Dat zo hy de Stad volgens krygsgebruik had aangetast, men ook volgens dat zelve gebruik zyn verzoek zoude hebben ingewilligt, maar vermits hy nu als een Brandstichter gekomen was, men derhalven geen stilstand aan hem wilde vergunnen, nog van hem verzoeken.*

Den 25ste was het vuur van de Belegeraars vry flaauw geworden, doch het Garnizoen was in dezelve hevigheid, om niet te zeggen, dat het

---

⁴ Het werkelijke verlies was volgens de schrijver dus 100 maal groter dan voorgesteld.

eenigermaate verdubbeld was, zo dat de Franschen, die daagelyks haar opgeworpen Batteryen omver zagen werpen, haar roem hier alleen op konden vestigen, dat een Battery van haar doode Manschap onaangeraakt bleef leggen, het welk door de hitte der Zon zo veel onaangenaamheid van lugt kwam te verwekken, dat veele door de afgryzelyke stank in flaauwte vielen, mits ⁵⁾, volgens getuigenis, de Lyken drie à vier voeten hoog op elkander leiden, waar uit genoegzaam blykt, dat zy weinig of geen Manschap komen te verliezen ⁶⁾. Hoewel als men haar noodlot niet wil vergrooten, gelyk zy het verkleinen, zo verliezen zy in de tyd van 11 dagen 4000 Man, zonder te rekenen haar ziekte en deserteering, het geen het Fransche Krygshoofd doet wanhoopen, om nooit de Maagdom van die Vest te plukken: waar door het hem heeft doen besluiten, een Missive aan zyn Allerchristelykste Majesteit af te vaardigen (door de Hungarische Hussaren opgeligt) daarin hy de onmogelykheid van de Victorie aantoonde, waarom hy verlof verzoekt, om voor die Vest te mogen opbreken, verzekert zynde, dat hy het door de vlugt zal genoodzaakt worden, hetgeen de totale Ruïne van zyn Leger zou kosten. Alzo deze Brief in handen van de Geallieerden is gebleven, zo is van het Antwoord des Konings daar van niets uitgelekt. Egter wil ik over deze zaak twee korte Aanmerkingen doen. De eerste is, dat de Marchal van Saxon⁷⁾, die zo veel medelyden met de Fransche Soldaten heeft als een Vleeschhouwer met een Suiglam, de Koning by de verdere onderneming zyn besluit heeft doen geven, die om zyn Allerchristelykheid in te boezemen, het woord op de tong heeft: HET KOST WAT HET WIL.

---

⁵ Aangezien

⁶ Cynisch bedoelde opmerking.

⁷ [Maurits van Saxon](#), maarschalk van Frankrijk; legerhoofd.

Het tweede is het verheven denkbeeld, dat de Graaf van Löwendahl gehad heeft, om met het einde van July Bergen op Zoom aan zyn Majesteit op te offeren, en den 25sten Augustus de Provincie Zeeland voor een Ruiker op de koop aan dien Koning toe te geven.

Nu ziende, dat de Leeuw voor geen dreigen en vreest, ja in weinig weeken in staat zal worden, om van Saxen en Löwendahl met verwelkte Lauweren na huis te doen keeren, zo wil hy de gemakkelykste weg inslaan.

Doch hier ben ik egter verzekert van, dat zy zyn Koninglyke Hoogheid den Hertog van Cumberland niet in de heetste vuuren zullen volgen, maar de ruïne op de Fransche haar kop doen vallen, en de Koning zal haar misdryven gemaklyk door de vingeren zien, zo zy het Ministerie maar op haar zyde kunnen houden.

Men moet zig ten hoogsten over het hoogwigtig voorneemen van de Vyanden verwonderen! Maar dan te meer, wanneer men bevindt, dat zy telkens nul op 't Request komen te krygen, want de Graaf van Clermont, die de Contributie in de Meyery van den Bosch kwam uit te schryven, had zo dra niet vernomen, dat men eenig Manschap daar op afzond om zulks te betwisten, verliet ten eersten de Staaten Bodem, en vervoegde hem na de groote Fransche Armee voor Maastricht, wel wetende, dat onze Heer Stadhouder, op militaire Executie, het opbrengen van Contributie aan de Vyanden verboden had.

De Franschen, die voorgegeven hebben, dat zy met 30.000 Man voor Bergen op Zoom gekomen zyn, ziende een zesde gedeelte in weinig dagen gesmolten, en alleen haar hoop hebbende om nieuwe Secoursen uit haar groote Armee te ontfangen, zullen wy op zyn tyd aantoonen, en nu alleen maar berigt geven, dat door al de by een gebragte Corpsen, zo ras als er die Troupen van de Vorst van Waldek mede zyn vereenigt, onze Linie buiten 't Garnizoen ook 30.000 Man

kan uitmaaken, waar van wy binnen twee à drie dagen ons van het zelve kunnen bedienen.

By al de onheilen, die de Franschen door dit Beleg geleeden hebben, is dit aanmerkelyke voorval, op Zondag en Dingsdag, den 23en en 25ste, wel het zwaarste geweest, dewyl zy in haar oogmerk zyn bedrogen geworden, dat haar verdistruwerende gloejende Kogels ⁸⁾ en Bomben het Garnisoen tot geen overgaaf heeft kunnen dwingen, hebben zy een tweede middel by der hand genomen, om twee à driemaal op het Fort Kyk in de Pot weder aan te vallen, waar in zy haar niet weinig misgrepen, om haar van het Fort de Waterschans meester te zien; dit dessein⁹⁾ verydeld vindende, zo zou het Fort de Rover haar voornemen betaalen, doch de elende van haar onderneemingen zyn niet om uit te spreken, terwyl zy van alle deze Forten, door het gestadig Vuuren, van ons nooit volroemde Krygshelden zo deerlyk zyn gehavent geworden, dat men de Lezers met minder moeite de zaak beschryven kan, dan tot het geloof overtuigen: want als men dit maar gelieft in aanmerking te nemen, dat zy gestadig hals over kop moesten retireren, kan men ligtelyk begrypen, hoe zy van Duinkerken daar ten haring zyn gevaaren ¹⁰⁾, waar door die Edelmoedigen met zo een yver zyn aangedaan, dat zy voornemens zyn die Vesting tot den laatsten droppel bloeds te verdedeeren, zo behoud de oude Spreuk van die Stad in deze laatste Eeuw zyn kragt.

Bergen op Zoom, houd hem vroom ¹¹⁾.

---

⁸ Verwarring stichtende; destructieve.

⁹ Dit plan.

¹⁰ Ten onder gegaan zijn

¹¹ Een verwijzing naar het Merck toch hoe Sterck dat geschreven werd naar aanleiding van het beleg van 1622.

Alhoewel wy de grootdaadige heldendaaden en glorie van zo veel trouw en dapperheid met alle eerbied verschuldigt zyn aan het manmoedige Garnizoen op te draagen, zo zyn wy het nogtans voor het grootste gedeelte verschuldigt aan onzen doorlugtigen, edelmoedigen en oorlogskundigen Heere Stadhouder, want wy hebben onze Linie met de aannaderende Troupen begroot op 30.000 Man, waar van de helft nog maar te vinden zyn.

Daar by de overgaaf van de Stad Meenen, de Geallieerde Armee op 70.000 konden in de Wapens geteld worden; en egter wierd dien tyd met weinig tegenstand die Vesting voor d'oogen van zo een aanzienlyke Armee van zyn wortel weggerukt. En op dien zelve voet zyn ook naderhand zo een groot getal van Forten en Sterktens overgegaan. Wie moet zig dan niet verwonderen, dat een enkel Legerhoofd, die met de diepste vernedering zig zelve een Mensch noemd, en betuigt, dat hy buiten de hulp van den Heere der Heerschaaren niets vermag, zo veel verandering in den Oorlog kan maaken: wie verwondert zig aan de andere zyde niet, als de Franschen in zo een korten tydstip haar Ruïnen in den mond loopen, dat haar het hert bezwykt en de moed versterft, en al haar gedroomde Oorlogs- Victorie verydeld zien.

*Groot onderscheid, wanneer men steund op eigen kragten,
Of hulp en bystand van een Hemel-Heer blyft wagten,
Wat mag de reden zijn, daar de eerste hem van onthoud?
De tweede al zijn heil, zyn hulp en hoop op houd?
Om dat de eerste tegens Regt zyn Vrind beleedigt,
De tweede volgens Regt zijn Volk en Vest verdedigt.*

De Franschen, die den 27ste tegens alle hoop drie Batteryen tegens het Fort de Rover en de Linie hebben opgeworpen, zyn door dat

Garnizoen zo edelmoedig van de hand gewezen, dat zy met groot gevaar en verlies hebben moeten afzakken; te meer, terwyl de Natuur der grond, zynde dryfzand, haar niet toelaat, om meer als eens van haar Batteryen los te branden, of worden door de dreuning derzelve plotzelyk nedergestort: waar door haar Kanon het hoofd maar even boven de Aarde opbeurd.

Ook verzekert men, dat zy nu al tusschen de 5 à 6000 Man kwyt zyn. In 's Haage kwam een Troup van 50 Deserteurs op den 29ste aan, verhaalende, dat in de Stad Bergen op Zoom 12 Constapels en Canonniers van de Franschen zyn aangekomen, die de gelegtheden van 't Fransche Leger ten eenemaal kundig waren, en door gemelde kundschap groote schade aan 't Leger van Löwendahl toebagten, waar door gemelde Constapels met drie guldens per dag beloond worden, zo dezelve haar Bravuur op de Batteryen komen werkstellig te maaken.

De laatste tyding van den 31ste was zeer gewigtig, alzo zy medebragt, dat de Luitenant-Collonel Putkamer de Franschen van het Fort de Rover met de Degen in de vuist zo moedig te rug deed deinzen, dat by die Retiratie 600 op 't Slagveld bleven leggen.

En byaldien de Graaf van Löwendahl geen versterking door den Graaf St Germanie bekomen had, het geen hem den 28ste kwam te gelukken, zou hy genoodzaakt zyn geweest het Beleg op te breeken: waar aan men klaar beschouwen kan, dat het Binnevuur meester van zyn Krygstroupen speeld ¹²⁾, de zelve bovenstaande dato ontving het Garnizoen ook een aanzienlyke Trein Troupen tot versterking uit Zeeland, en 't verwagt wordende Secours ¹³⁾ van den Vorst van Waldek is dicht aan de Linie geavanceerd, hoewel de Prins van Saxen -

---

¹² Interne verdeeldheid binnen de Franse troepen.

¹³ Hulptroupen.

Hilburghausen genoeg in staat word bevonden, om de Linie voor inbreuk te dekken, als ook om het noodige Secours aan de naast by leggende Posten te voorzien.

Al het geweld, dat de Franschen tot den 28ste op de Forten, Linie of andere Sterktens ondernomen hebben, heeft haar niet begunstigt om nog een enkele voet Aarde te winnen, ten blyk dat het Garnizoen en Inwoonders te Bergen op Zoom de overwinning op haar Vyand buiten twyfel maakt.

Laaten wy onze Krygshelden haar welverdiende lof voor ditmaal niet voorbygaan, en het oog op Jongelingen en Kinderen wenden, die, om zo te spreken, tot behoud van deze beroemde Vesting grooter wonderen doen als de Franschen, om dezelve met geweld te krygen, want de Ingezetenen betreuren het verlies van hunne Gebouwen weinig, de Jongelingen zyn zo aan het Fransche vuur gewend, dat zy het zelve niet meer schroomen, niettegenstaande dezen dag 40 Bomben in de Stad zyn geworpen, waar van het grootste gedeelte in de lugt zyn geborsten.

De Kinderen toonen niet minder haar heldenmoed, om de ingeworpene Bomben door Dekens en andere wolle Stoffen in tyds te blusschen.

Uit welke bravuure van klein en groot men op zou maaken, dat de Heere de Almagtige merkelyk het belegerd Garnizoen de hand komt te leenen, en met onze Nederlandsche Jozuaas ¹⁴⁾ ten stryde trekt. Haar Kruid Magazyn, dat door een Bom uit de belegerde Vest is aangestooken, verwekte een Slag in de Graaf zyn Leger, als of alle Elementen vaneen borsten, en de Franschen eensklaps in den afgrond

---

¹⁴⁾ Verwijzing naar de bijbelse Jozua, leider der Joden en opvolger van Mozes.

stond te delven, waar door zy 80 Man zo Dooden als Gekwetste bekomen hebben, daarenboven defendeerd hem de Stad met Steenen op de Franschen te schieten, die door gemelde Kinderen uit de Straat worden opgedolven, en na kragten en vermogens op de hooge Wallen het Garnizoen worden toegevoegd.

Alle zaaken, waarin de ziel van welgeaarde Patriotten in uitligt, maar aan de andere kant zaaken dat het Fransche Leger veel bloed doet storten, en haar Oorlogsvederen van dag tot dag uit doet uitruijen.

Den 30ste ondernam het Fransche Leger haar vierde dapperheid, om met den Degen in de vuist het Fort de Rover te overvallen, om alzo een bezit te krygen van de Waterschans, het geen ook op het punt stond om van haar bemagtigt te worden, doch het einde heeft haar wederom de last doen mede draagen, want haar verlies is daar op 900 Man gesommeerd, daar het getal der onzen, zo door uitdryven, verslaan en op de vlugt jaagen, niet boven de 300 begroot kan worden. Ik moet bekennen, dat ieder krygsbedryf der Geallieerden my telkens door nieuwe verrukkinge opbeurd!

Een zeldzaam geval gebeurde tusschen de Linie en deze Stad. Op den dertigste dito, den Vorst van Waldek, die de Troupen van Maastricht tot voor Bergen op Zoom gelyd hadde, gaf op zyn aankomst het bestier van zyne Troupen over aan den Luitenant-Generaal Baron van Schwartzenburg, en voornemens zynde, om zig na Kleef te begeven. Ook is men in verzekering, dat dien Prins hem na zyn Residentie in het Arolsen, zal begeven.

Deeze verandering heeft verscheide Digtpennen naar Parnas¹⁵) doen stygeren, waarin eenige hem met het Penceel van Lafheid afmaalden. Andere, dat nu het ernst wierd, om den Franschen Dwingeland in zyn

---

¹⁵ Parnassus, het tehuis van de muzen.

kam te byten, dat hy nu de vylige weg tot behoud van zyn Leven zegt. En wel ziende, dat nu hy niet van den Vyand met de Eertitel van Bon Hollander gegroet zou worden.

Andere roemden zyn dapperheid in 22 Vuuren getoont, doch het geen my wel het allerwaarschynlykst voorkomt, is dit, dat wyl het Opperveldbewind aan den dapperen Generaal Cronström is opgedraagen, waar door de Vorst van Waldek van zyn Chef baantje af moest staan, hem tot die vernedering niet heeft kunnen gewennen: waar door zou blyken, dat zyn eigen glorie hem meerder aan het hert leide, als het welzyn van de Republiek, waar aan hy volgens Ampt verplicht was zyn bloed voor op te offeren.

Doch laat ons weder na Bergen op Zoom keeren, daar het, Gode zy dank, aan geen standvastige en getrouwe Oorlogshelden komt te mankeeren, die alleen haar glorie stellen in 't verdedigen van regtvaardige Oorlogswapenen.

Den 31ste schreef men uit Antwerpen, dat zy in de ses laatste dagen geen tyding uit het Fransche Leger voor Bergen op Zoom bekomen hadden, het welk zy aanmerkten, dat het voor die Vesting niet al te wel stond, en het geen de Antwerpenaars nog meer tot dat besluit kwam te verplichten, was, dat zy alle dagen een groot getal Gekwetsten in haare Hospitalen kregen: waar door men oordeelen moest, dat het getal der Dooden niet gering kon zyn, daar komt dit nog by, dat door de aannaderende Troupen van den Vorst van Waldek, die de Linie bereiken, en nu al agter de Prins van Hilburghausen komen te staan, de Graaf van Löwendahl noodzaaken zullen het Beleg op te breeken, het geen den Koning van Vrankryk duur zou komen te staan.

Alzo op ons verzoek eene Copye ter hand is gekomen van een Heer uit Bergen op Zoom, geschreeven aan zyn Zuster in Amsterdam, zullen wy die hier in voegen. Hy schryft:

„Zuster, gy zyt gewoon eenig Nieuws van my uit Bergen op Zoom te ontvangen, van het geen in beide de Legers gepasseerd was, of van de welstand van myn Huishouding.

Van het eerste zou my veel te berigten zyn, alzo wy den Vyand voor onze Wal hebben, maar van het laatste heb ik weinig te melden, om dat de tegenwoordige welstand van Stad en Land, als de hoogste aanbellingen van Godsdienst en Vryheid my weinig om myn Huishouding doet denken.

Aangaande het Beleg van deze Stad te beschryven, zou my wel een maand werk geven, om al het merkwaardigste, dat hier gebeurd, op te haalen: waar toe ik hoop nader gelegenheid te vinden.

Ik betuig UEd. dat het aan de eene zyde een openbaare kerkmisvreugd verbeeld, terwyl door verscheide welmeenende Patriotten van Zeeland en Holland, uit verscheide Steden, een geruime verversching wordt toegezonden, zo dat verscheide Huizen geemploijeerd zyn, om open Tafels te houden, waar door de Soldaat, van zyn Post komende, van alles krygt wat hy begeert, of wenschen kon.

Wat het Fransche vuur betreft, daar zyn wy alzo aan gewend, dat wy haar Kogels nog Bomben in 't geheel niet meer vreezen.

Gy zyt gewoon, om dezen tyd des jaars een Bergen op Zooms Presentje van my te ontvangen, het welk ik u niet na gewoonte kan toezenden, of gy moest u vergenoegen met een zak Fransche Doodshoofden, die men hier wel by het vierdevat kan uitmeeten.
Verblyf &c. “

Den 31ste kreeg men weder de aangenaame tyding, dat het Garnizoen de Franschen geheel in wanhoop en wanorder bragt, daarby deed de overtolligheid van haar onbegaavene Dooden, den Graaf van Löwendahl voor de tweede maal verzoeken, schoon by voorbeeld: eerstemaal twee dagen stilstant van wapenen, hy zig nu gaarn zoude vernoegen, als hem maar twee uren mogt worden toegestaan, doch het tweede verzoek is zo wel als het eerste aan den Brandstichter edelmoedig afgeslagen; zo dat zy niet weinig met zwaarhoofdigheid daar over zyn aangedaan, en genoegzaam overtuigt zynde, dat het Bataviese heldenvuur de Franschen was het mooglyk in brand zoeken te zetten, of voor het minst zal wagten geen meerder Steden aan 's Waerelds Dwingeland over te geeven.

Augustus 1747

Den eersten Augustus schooten de Franschen met 80 stukken Kanon en 40 Mortieren op onze roemryke Vesting, doch konden haar niet verder beroemen, als dat zy het Garnizoen met 800 zo dooden als gekwetsten bezwaart hadden, waar van de Vyanden haar getal op tienmaal zo veel begroot kan worden, het geen zeer wel te gelooven is, terwyl de Stad zig met 150 stukken diffendeert, en de gemelde Vesting en Linie in 24 uren tyds 30.000 pond Buskruit op haar Vyand los brand, en van alles in ruimen overvloed voorzien is; en daar en boven, hunn' den 2^{den} 3^{den} en 4^{den} belet heeft van geen aanval te onderneemen, daar by komt nog, dat de Lt. Generaal Schwartzenberg by Roozendaal zig heeft nedergeslagen; zyn ligte Troupen zwerven rontom het Fransche Leger, en hebben al tot Antwerpen strooping ondernomen, en van de Vyanden een aanzienlyk Transport opgeligt, het geen haar gebrek grootelyks zal doen aangroejen.

Men vernam ook door een geloofbaar Passagier uit Antwerpen, dat alle de Huizen van de Magistraatspersonen en gegoedste Inwoonders opgepropt van Officieren waren, van welke dagelyks veelen door den dood genoodzaakt wierden haar vyandelykheden tegens de Republiek te vergeeten.

De voorraad, die tot het Beleg van Bergen op Zoom in gereedheid gebragt was, deed de Graaf van Löwendahl betuigen, dat genoeg was om drie Vestingen van gelyke kragt te bemagtigen, doch deeze reekening is ver buiten de waard opgesteld, terwyl men bevind, dat nu hy even 21 dagen daar heeft voor gelegen, genoodzaakt is om secours uit Namen te vorderen.

Den 5de deed het Guarnizoen weer een edelmoedige Uitval, hetgeen de Vyanden met groot verlies weer een groot einde weegs terug deed dynzen: verscheide van haar werken wierden daar door gedemolijeerd. Een van haar Batteryen wierd overhoop geworpen, twee Kanonnen vernagelt, en twee andere in de Stad gebragt, waar uit de ernst en meening genoeg uitstraalt, en de Franschen de moed doet zinken, en by d'Officieren zo wel als 't gemeen veel ongenoegen komt te verwekken, daar geen goede woorden, nog dreigementen magtig zyn, om haar tot haar pligt meer aan te spooren, zeggende, dat de Graaf van Löwendahl daar zyn roem in schynt te stellen, dat hy het Fransche Volk op de Hollandsche slagbank ter dood heeft doen brengen. En wat zal het zyn, zo nu de Troupen van de Vorst van Waldek, die alle uren in de Linie verwagt word, zyn aangekomen? Te meer, als men aanmerkt, dat een gemeene Granadier ¹⁶⁾ de stoutmoedigheid derfde gebruiken, van op een party Franschen, die wat te na genadert waren, over de Palisaden op haar in te vliegen en eenige Handgranaten op haar los te werpen, die van zo veel uitwerking waren, dat het de

---

¹⁶ Sec; Grenadier

Franschen op de vlugt zetten; dat hy na hunne retraite weder na binnen wilde keeren, een Fransch Mineur onder de aarde zag werken, steekende het hoofd even boven de grond, waar op hy zyn Sabel willende trekken, bevind dat zyn gevest door een kogel in onmagt gebragt was, grypt gemelde Mineur by het hair, en sneed hem met zyn mes de strot af, zynde wegens dit heldenbedryf door onzen Stadhouder met een Vaandel beschonken.

Zo dat de dapperheid en trouw na waarde haar belooning verkrygt, en zulke voorbeelden zyn exempels voor andere.

Verder had het Garnizoen den 5de 's nagts weder een Uitval op de Vyand gedaan, by 't Fort Kyk in de Pot, waar door zy een Battery van 4 stukken vernielde, en 't Geschut vernagelde.

Den Vyand, die verscheide atacquen dagelyks kwamen te onderneemen, konden zig nog niet beroemen, dat hy eenige Sterkte vermeestert had, maar wel dat hy door zyn vrugteloosen arbeid 8000 dooden had bekomen.

Voor 't overige geeven de Troupen zo een blyk van dapperheid, dat een Zwitsers Officier van Constant met 40 Gemeenen een Uitval gewaagt hebben, en in des Vyands Trencheen zyn ingedrongen, daar zy een heele slagting onder de Franschen hebben gemaakt, twee stukken Kanon vernagelt: en des anderendaags met een Compagnie, en de 40 voorverhaalde Vrywilligers, de Franschen genoodzaakt hebben, om twee stukken van haar Kanon na de Stad te zien voeren; zo dat de gemelde Officier tot Luytenant is verhoogt geworden.

De Franschen, die haar werk ten nadeel van zo veel dooden en gekwetsten niet staaken, maar even als een wanhoopende zyn geluk in zyn verderf zoekt, begonnen de gepasseerde nagt op het Fort Koehooren met 4000 Man storm te loopen, maar het Dis-Fortuyn, dat haar aan alle kanten begunstigt, sloeg haar uit al haare gedroomde

voordeelen uit, en dwong haar met 1200 Man minder als zy gekomen waren, te rug te keeren.

Tussen beide kunnen wy de Leezers verzekeren, dat de Franschen in eenige dagen weinig opgegeeven hebben van haar voordeelen, op het Garnizoen of Linie behaalt, ook zwygen zy geheel van haar gering verlies, ziende dat haar vrugteloos opgeeven voor het oog der Waereld niet meer kan doorgaan.

Daar by komt, dat een Ritmeester van het Regiment van Frangipani, een heel Convooy by Antwerpen heeft opgeligt, verscheide gelade Wagens met Proviant, ruim 50 Paarden, gesecondeert door 80 Man, die op 12 na zyn in de pan gehakt, en de rest Krygsgevangen gemaakt. Niets kan men minder vergeeten, dan de waarachtige hulp en bystant van de God des Heils, die op de allerheerlykste wys des Vyands oogmerk dagelyks komt te verbreeken, en zyn haat aan de Vyanden op de allerzigtbaarste wys komt vertoonen, want schoon de Vyand voornemens was, om den 6den den Franschen Generaal zyn glorie te bewerken, door een Fransche vlam in de Stad te verwekken en 't Garnizoen daar door de handen vol te geven, door dien avond een talloos getal van Bomben en Granaaten in de Vesting te werpen, waar door maar een Huis het lot der vlam te beurt viel; doch (Gode zy lof!) binnen weinig tyd gebluscht is geworden.

Ten 11 uren lieten zy aan de Buiten - Pallizaden, omtrent het Lunet Koehoorn, een Floddermyn springen, die een gat in de Muur boorden, waar door zy ten eersten met groot geweld in de Bedekte Weg haar verblyf zогten te houden.

Ons Volk defendeerden haar daar tegen als nooit volprezen Krygshelden, doch de overmagt der Franschen, die het getal ruim kwam te verdubbelen, en in de Bedekte Weg haar Residentie zогten te

houden, hadden byna meester van onze Helden geworden, het welk veel zwaarigheid zou hebben veroorzaakt; doch de Commandant gebruikte de voorzigtigheid, om zyn getal nog tweemaal te verdubbelen, waar door de Edelmoedigheid in ons Krygsvolk, als op nieuws herbooren wierd.

Het vuur en Granaaten borst aan alle kanten zo woedende uit, dat de ervarendste en bejaardste Officieren getuigden, nooit zo een heeten Oorlogshel gezien te hebben.

Den alverwinbaaren Fransman kon dit geen uur verduuren; maar moest over hals en kop een veilig verblyf op zyn oude grond zoeken, het geen hy waarlyk het geluk, en niet zyn krygskunde, te danken heeft, terwyl het op 't point stond, om van nog eenige Compagnien Granadiers overvallen te worden, en alleen belet is geworden door een Myn, die de Geallieerden op haar tyd deden springen, het welk van zo een uitmuntend uitwerkzel is geweest, dat men niet geloofd dat een enkele daar is levendig afgekomen.

Dit Fransche Moordtoneel heeft, volgens getuigenis van haare Deserteurs, 1400 Man gekost, daar het Garnizoen van dit overheerlyk en dapper wonderwerk, haar verlies met 200, zo dooden als gekwetsten, betaald zag.

Den 7de zond de Luitenant-Generaal Schwartzenberg zyn grove Bagagie agteruit, waar uit men een Batalje, of Ontzet voorspelden.

Men hoorde van twee of drie uren een geweldig gedonder uit grof en klein Geweer, en door het gestadig Lugtballen werpen, oordeeld men, dat het een krygsdessein was, om het Garnizoen een gelyken aanval te laten doen.

Men kreeg den agtsten omstreeks een uur in de nagt de tyding, dat de Geallieerden wel in slagorde hadden gestaan, en de Vyanden in een

Actie hadden zoeken te noodigen; maar, gelyk bekend is, dat zy haar op geen vlakke grond durven betrouwen, zo bleven zy in haar Werken leggen.

Gemelde Courier bragt ook de tyding, dat de Franschen haar Kanon voor 't Hoorenwerk van Koehoorn hadden opgereg, waardoor zy in staat meende te zyn, om daar Bres in te schieten.

Den 9^{den} trokken uit Breda twee Esquadrans Cavallery en over de 800 Man Infantry, om haar by die gewigtige Expeditie naar het Dorp Wouw te begeeven, en zig by den Luitenant-Generaal Schwartzenberg op de Woudsche Heide te voegen, het geen den tienden tot des anderen daags avonds daar onder de Wapenen bleef staan.

De gedestineerde Bevelhebber, die ons Corps op zyn aankomst commandeerde, ziende ten eersten dat de Vyanden van zyn bezoek door Spions waren verwittigt, die dat Dorp sterk hadden bezet, en de Brug tot veiligheid voor haar hadden laten afbreeken, die men tot deze Actie noodzaakelyk vond.

Gemelde Generaal, na een uur op de Vyanden gevuurd te hebben, vond zig genoodzaakt om in goede ordre te rug te keeren, met agterlating van honderd Man, hebbende van twee voornemens een na wensch bekomen, en wel hierin bestaande, dat den sesde de Generaal Baroniai met 1500 Lykaniers, een gelyk getal Hussaren en 5 à 600 Man Cavallery uit het groote Geallieerde Leger voor Maastricht was opgebrooken, en nu alle oogenblikken voor Breda wierd te gemoed gezien: waar van de Graaf van Löwendahl kennis gekregen hebbende, den Generaal St. Germanie met een groot gedeelte Franschen afzond, om die vereeniging met de Linie aan Baronai te betwisten, die wel vroeg, maar egter niet vroeg genoeg, quamen om den Luitenant-Generaal Schwartzenberg in zyn voorgenomen Expeditie te verhinderen, maar veeleer zig zelve genoodzaakt vonden, om op

ordre van den Graaf van Löwendahl ten spoedigste rug te keren, waar door het gemelde Corps, zonder de minste ontmoeting van Vyanden, zeer gemaklyk met de Linie vereenigd wierd, en zonder loftuiting een Expeditie ondernomen, dubbeld de onderneming waardig, dat de Franschen in weinig dagen tusschen Antwerpen, en het Leger van den Graaf van Löwendahl gebrek en elende zal toebrengen.

Den 10^{den} was te Bergen op Zoom nog alles in zeer goede staat, de Franschen, die wel al haar vermogen inspanden, vorderden met haar werk weinig of niet door het onophoudelyk vuur van onze manmoedige Vesting.

Het gebrek van water, by de dagelyksche aanhoudende hitte, wierd haar een Pynbank der Natuur.

Zy zyn weder by de uitspringende Hoek tot in de Bedekte Weg gesprongen, maar het Garnizoen denkt haar dat Logement in weinig uren te ontzeggen, wy zullen op hun verdere aannadering, die zy tot heden nog in de Bedekte Weg niet hebben durven tendeeren, wel de een of andere Myn bereiden, die haar na de Sterrenhemel zal zenden, onder dezen leerzaamen Zinspreuk: Hoogmoed komt voor den val. En schoon zy al eenige kleine Fortressen voor Bergen op Zoom hebben ingekregen, zy hebben die allen met groot verlies moeten afstaan.

*Zo teugeld men 't geweld, als waerelds dwinglandy,
Zyn doel uit baatzugt, tot elks nadeel wil beschieten,
En zoekt door trotsheid heel Europaas Monarchy,
(Ten spyt van 'sHemels wil, die 't onregt komt verdrieten)
Te kluisteren aan zyn Throon tot dat hy door de vlugt,
't Rampzalig Lot beweend, 's verderf te laat bezugt.*

Den 11, 12 en 13de viel weinig van gewigt voor, want de Franschen haar vuur scheen ten eenemaal aan 't bedaaren te komen, daartegen was het van 't Garnizoen ruim driemaal zo sterk. Ook bekwam de Stad op laatst gemelde dato 12 stuks Kanon, van welke ieder 48 pond Yzer uitblaast, onder de titel van de 12 Apostels¹⁷), die haar proef op de Fransche dapperheid ruim kunnen uitstaan, zo dat zy tot dezen dag nog geen gebruik van de Bedekte Weg durven nemen: Eerstelyk, om het onophoudelyk vuur der Belegerden wat van de hand te blyven, als wel ten tweeden, om dat zy bevreest zyn, om door deze 12 nieuw aangekomene Apostelen niet onderwezen te worden, wat regtvaardige straf den Geweldhebbers dezer aarde te beurt doet vallen, gelyk haar Batteryen en bystaande Manschap al te jammerlyk door die ortodokse Oorlogstaal haar doet ondervinden.

Niets is aanmerkelyker, als dat de Fransche Party, die eerst zo weinig van haar gebrek heeft willen opgeven, nu zo volmondig haar elenden en gebreken komt te beschryven: het geen ons noodperst om een klein verhaal uit Brussel te doen.

Men meldt uit die Stad van den 13^{en} Augustus, dat men rondsom het Fransche Leger voor Bergen op Zoom kleine Hospitalen heeft op doen regten, voor de Geblesseerden, die al te gevaarlyk zyn, om na Antwerpen, of deze Plaats, vervoerd te worden.

In Antwerpen doet men dagelyks (schryven zy zelf) Chirurgicale operatien van Armen en Beenen af te zetten, waar door dagelyks 20 of 25 van de waereld moeten scheiden.

---

¹⁷ De suikerfabriek de Twaalf Apostelen uit de tweede helft van de 19^e eeuw is niet hieraan ontleend; daar ging het om de twaalf aandeelhouders. (Bergen op Stoom, p 141)

En gelyk als alle publyke Gebouwen zyn volgepropt, zo is men ten laatsten overeengekomen, om de Ruiters Stallen daarmede te voorzien.

Ik geef nu den Lezer te bedenken, hoe menig dat dagelyks in de nieuw uitgevondene Hospitalen, als zynde de allerzwaarste Patienten wel na de Eeuwigheid gaan, hoe wel haar Vorst dat bloed gemakkelyk op hem kan nemen, terwyl 't hem aan geen middelen zal manqueeren, om van zulke onmenschelykheden gesalveerd¹⁸⁾ te worden.

En welk een naaren toestand, dat de eene elende op het andere stapeld, moet hier uit blyken, het geen een Fransch Soldaat schetswyze afschildert.

„Het is nu niet meer noodig, een schets van het helsche vuur te zoeken, men kan het by Bergen op Zoom daaglyks zien”.

Hart en nieren moeten door dezen dingtaal ¹⁹⁾ bewegen, en alle redelyke Menschen een waar medelyden met zo veel tegen wil en dank gepreste Onderdanen krygen, want de Vyanden zo wel als onze lofryke Oorlogshelden getuigen eenpaarig, dat de Stad een Berg Etna gelyk schynt, die nagt en dag zyn Salpeter zonder ophouden uitbraakt, zo dat men dan ook van bovengemelden 13^{den} dato verstaat, dat in de Stad van Antwerpen alle dagen 100 Gekwetsten van voor Bergen op Zoom aankomen, zelf dat meer dan eens 150 van die Elendige zyn binnen die Wal gebragt; ja dat den 6^{den} dezer, zynde Zondag, daar 400, waar van veele in een erbarmlyken staat zyn aangekomen.

Wat word dan nog na Brussel getransporteert? Wat in haar naby gehoude Hospitaalen, wat een menigte sneuvelen in de Batalje, en die nog een tydstop Levens houden in haar Transportering op de weg? Wat

---

¹⁸ In het origineel staat gedrukt ‘gesalveerd’ hetgeen een omissie lijkt te zijn. ‘Gesalveerd’ is te begrijpen als ‘gevruiwaard’.

¹⁹ Uiteenzetting

doet haar nooit meer gehoorde desertie verliezen, daar zo veel omleggende Steden van Holland dagelyks ooggetuigen van zyn²⁰). Alle zaaken die ons tot de grootste verwondering opbeuren, maar zo wy het oog van het menschelyk bedryf aftrekken, en ons erinneren, dat in dit zo lang, als ernstig Beleg, nog niets van onze kant vrugteloos ondernomen is, geen Uitval zonder voordeel, geen Myn, of hy heeft het voornemen voldaan, dan mogen wy billyk met den Koning David zeggen: *De Heere is my een Rotssteen: al waar het dat ik in het dal des doods ginge, zo en zoude ik niet vreezen, want gy zyt by my &c.* Waarlyk God ontfermt hem ²¹) over het gekreukte Regt, en het geen alleen onze oplettenheid verdient, is dit, dat by het roemrugtige Heldenbravour, van onze manmoedige Krygshelden haar yver tot de Godsdienst niet minder als haar dapperheid is, als willende aan alle welmenende Patriotten een kenmerk geven, dat buiten de hulp van den Almagtigen alle zaaken vrugteloos zyn.

Ook vernam men, dat tusschen den 7 en 8ste de Franschen weer vol vuur waaren, om iets van gewigt te onderneemen, zy bestonden dan met alle yver op de Bedekte Weg Storm te loopen, doch de Belegerde verydelde haar toeleg, met het springen van een Myn, waar door 400 met een warme broek in de lucht sprongen, en de overige raakte door dit volmaakte Krygsbedryf in groote wanorder. De Belegerde, die haar byzonder van die wanorder bedienden, deden een uitval, en na eenige nedergezabeld te hebben, twee groote Officieren met eenige Gemeenen zyn krygsgevangen gemaakt, en in 't Guarnisoen in bewaaring gehouden.

---

²⁰ Kennelijk wijken veel Franse deserteurs uit naar de Republiek om buiten de greep van de Franse staat te geraken.

²¹ zich

Men vernam den 11de uit Parys, dat de langduurigheid van 't beleg voor Bergen op Zoom, daar groote ongerustheid kwam te baaren; te Brussel was van den 10de tot 13de geen tyding van de Franschen voor Bergen op Zoom gekomen.

Zy schreeven daar de oorzaak van toe aan de Oostenrykse Hussaaren, die tot de Stad zeer op de konst van stroopen toeleggen, en den 4de 80 Ossen van haar hadden opgeligt, die men na de Armée van den Graaf van Löwendahl stond af te scheepen.

Dien dag scheepte men een vierde Transport na 't gemelde Leger, dat als het anderen, door de Hussaaren is aangerand, zynde Meel en Geld, van den Koning gezonden, doch alzo daar 10.000 Man tot versterking voor Löwendahl op aan kwam, zo rittireerden²²) de Hussaaren met weinig voordeel te rug.

Gemelde 10.000 Man zoude dienen om een beletzel te zyn, in 't voorneemen, dat de Geallieerden hadden, om het beleg te doen opbreken, het geen men dacht dat den 11de stond te geschieden.

Antwerpen deed ook zyn beklag, dat haar Magazynen door de dagelyksche uitlevering na Bergen op Zoom leedig wierden, doch dat zy ryklyk daar voor gekwetsten in de plaats kreegen, en of schoon de gebeeterde, of ten naasten by gebeeterden, daar wierden uitgevoerd, dat egter het getal van hun gekwetste noch in 1200 bestond, de swaare gekwetsten, die haar by 't Leger bevonden, waaren meer als 2000, en men meent hier te weeten, dat de Geallieerden toestel maakten tot het ontzet²³).

---

²² Retireerden, terugwijken.

²³ Voorbereidingen maakten het belg op te breken.

Den 12de deed het Guarnizoen een Myn springen, waar van de Franschen zelf getuigen, veel door geleeden te hebben, en een uur daar na, zynde 's avonds ten 7 uuren, sprong van de Fransche zyde een Myn, waar van al de Pallissaden van de hoek van 't Bolwerk zyn omvergeworpen, de werken voor de Vest wierd met kragt en geweld voort gezet, met weinig of geen verlies, zo dat zy voorgeven, dat zy de geheelen bedekten weg omcingeld hadden, het kon wel waar zyn, dat het niet waar was.

Terwyl het klaar blykt, dat de Bedekte Weg niet langer is, dan dat hy de Stad rondsom loopt, zo dat zy na een Hebreeuwsche manier van spreken²⁴), haar hier hebben bedient, die een gedeelte voor het geheel veelyds uitspreekt, de Belegerde deden dien dag noch twee Mynen springen, die zo de Franschen voorgeven, groote schaden hebben te weeg gebracht, het Guarnizoen, zoo als wy aangehaald hebben, met de Linie een onderneming, die schoon half vrugteloos by het dorp Wouw ondernomen was, konde egter niet nalaten om haar krygslust voor de Stad uit te voeren, het geen een uitwerking van dit succes te weeg bragt, zy staken die tyd het vuur in een Myn waar op een Corps Granadiers van de Franschen stond, dat op twee Man na geheel in de Lucht vloog, doch die in de Bedekte Weg vielen waaren weinig geblesseert, men bragt aan onze Gouverneur deze gewigtige tyding, dat de Graaf van Löwendahl hem ook op dien Myn had begeben, en 12 voeten hoog met die vreugd was opgesprongen, maar het geen voor hem het beste was, hy is niet bezeert geworden, doch zwaar ontstelt, waar voor hem eenige aderlaatinge zyn gedaan, waar door hy hem eenige daagen absent heeft gehouden, en van geen Officieren heeft laten spreken.

---

²⁴ Josua trok zeven maal rond Jericho om de muren te doen vallen.

Vrydag en Zaterdag den 11^{den} en 12^{den} was het Franschen vuur in lang na zo heevig niet, als eenige daagen van te vooren, doch dat van 't Guarnizoen behield zyn oude kragt.

Den 11^{en} is wederom een Myn gesprongen, by de werken, die de Franschen in de Bedekte Weg bezig waaren om te maaken, het geen haar verdere onderneeming terug zette, en het gemaakte demoljeerden, de Franschen staaken daar op een Myn aan, die geen andere schade deed, als dat een Mineur, die in de aarde werkte, daar door dood raakten.

Dezen middag kwamen in de Stad Bergen op Zoom 80 Engelsche Constapels.

Den 12de lieten de Franschen wederom een Myn springen, die voor haar van groot gewigt scheen, wyl hy eenige van onze Casimatten groote schaden kwam te veroorzaaken, doch ons Volk stelden haar grootmoedig in de wapens, en ontzagen geen vyandlyk vuur, om deze breuk op een redelyke wys te herstellen; daar op ging van onze kant op haar een Myn los, die alle haar opgeworpe werken by de Bedekte Weg vrugteloos kwam te maaken, het is heeden by Continuatie, zo wel van de eenen, als andere zy het springen der Mynen, en men heeft ook van wederzyds dagelyks de handen vol, om er nieuwe voor in de plaats aan te leggen, doch of het Buskruit zo lang by de Vyanden, als ons uit zal kunnen houden, zal de tyd leeren, wyl zy het van wyd en zyd, van verre weegen met moeite en groote kosten overal vandaan moeten ontbieden, daar het ons in groote meenigte van naby word toegevoegd.

De Franschen bemoeijen haar²⁵) ook al in eenige daagen niet meer, om de geringste schoot op het Fort Kyk in de Pot of de Rover te onderneemen, het is even of zy haar moet daar ten eenen maal gekoeld hebben, de couragie van het nooit volpreezen Guarnizoen, is even als haar Helden vuur, (dat is te zeggen) van dag tot dag, hoe langer hoe heviger, en 't is ook ligt om te gelooven, want zy zyn voor eerst nu de Fransche hitte gewend, ook maakt haar de proviant, en dagelyksche ververzing in gestaadige blydschap, en doet haar verpligten, om haar weldoenders dankbaare betuiging te geven, dat zy de zorg, moeite, en kosten, van zo veele weldoende Nederlandsche Patriotten waardig zyn.

Van den 11de kreeg men tyding uit 's Konings Leger, over het beleg van de Graaf van Löwendahl, met het lang uitstel dier Vesting, te overwinnen, zyn Majesteit, als ook de Maarschalk van Saxen zyn gedagten ver te boven ging, dat zy meer Manschap daar verlooren hadden, als in een heevige Bataljen, dat de lankheid des tyds²⁶), een ongelooflyke som uit Konings Legerkas kwam te ligten, en zo het hem aan liet zien, had gemelde Graaf nog weinig gelegenheid om eenige hoop op de overgaaf te maaken, het geen zyn Majesteit, en de Marschalk, op het grootste kwam te verveelen.

Evenwel verzeekerde Löwendahl, dat hy van den zelve voor den 28ste zou meester zyn.

Maar den Koning die kennis had gekreegen, dat het Guarnizoen weder door een groot getal Manschap, Kanon, Kruit, Loot &c.

op nieuws kragtig versterkt was, begon op de beloften van de Graaf van Löwendahl te wanhopen, waar door dien Vorst het ongenoegen tegen gemelde Graaf heeft opgevat, en zyn vrugtelooze onderneeming

---

²⁵ Doen geen moeite meer.

²⁶ De lange duur van dit beleg.

door zyn onverzigtigheid alleen ontstond, dat hy het Fort de Rover, niet ten eerste met geweld had aangetast, waar door hy de Communicatie met de Linie en Stad had afgesneden, en door dit middel, had hem de Vest in de handen gevallen, het welk voor de Graaf toen zeer gemakkelyk geweest zou hebben, daar het nu met een langwylig beleg vrugteloos zal moeten schyden, by aldien er geen grooter zwaarigheden, als tot heeden voorkoomen, te meer, terwyl het zyn Majesteid bekend is, dat hy gisteren morgen (zynde den 11de) noch niets gevordert was, en twee daagen van te vooren genoodzaakt geweest zou hebben het beleg op te breeken: wyl hy door dooden, gekwetsten, en desertie, zo ver in onmagt was gebragt, dat hy niets verder had kunnen uitvoeren, ten zy zyn Majesteit hem niet met een groot gedeelte manschap voorzien had, zo dat zyn Majesteit genoegzaam ziet, dat de Graaf van Löwendahl, nooit meester van dien Vest zal worden, maar dat het behoud, of de overgaaf, alleen af zal hangen, van de Balans van een gewigtige Batalje, waar op ook de Geallieerden gestaadig aandringen, vooruit ziende, dat zo die ons kwam te gelukken, haar kosten daar door vergoed konde worden, wyl zyn Majesteit door dit wangunstige middel genoodzaakt zou worden, om na Vreedem om te zien.

Den 12de dezer had het groote Geallieerde Leger voor Maastricht, uit ieder Compagnie vyf man getrokken, om de weg na Breda aan te neemen.

Den 14de besloot men daar ook nog 20.000 man heen te zenden, om de Linie te versterken, ook stonden 180 Mineurs, als Arteleristen, gereed, ook na dien Vesting te marcheeren, dien zelven dag kwam de Majoor, van de Artillery, de Heer Walter, uit Bergen op Zoom, in het Leger van zyn Koninklyke Hoogheid, den Hertog van Cumberland, die

een tour na Bergen op Zoom had gedaan, doende aan zyn bovengemelde Koninklyke Hoogheid verslag, van de toestand der zaaken van het Guarnizoen; hy debiteerden, dat men byna in den onverwinnelyke Vesting, noch middelen had uitgevonden, om de Franschen het beleg duurder te doen worden, en haar lang van de hand te houden, alzo zy in de drooge gragten Treverzen hadde gelegd, die de Franschen Caponiereus²⁷⁾ noemen, waar uit de Soldaaten by de grond langs kunnen schieten, zonder gezien of geraakt te worden, en by aldien die overweldigt wierden, zy dezelve met waater konde zetten, zonder de vyand middelen zou vinden, om het waater af te tappen, het welk aan den Hertog van Cumberland, en den Graaf Bathiany groot genoeg gaf.

*Ziet hier het voordeel, in een maant op ons behaald!
Ziet welk een Bloed 'er is in dezen tyd vergooten;
Wat volk gevlugt, wat kruut op Bergen is verschooten!
Ziet hoe de Leeuw, de Haan zyn gruwelen betaald!
De Oranje Stam, die bloeid, belommert, en geeft vrugten
Waar voor de Fransche Zon genoodzaakt word te vlugten
En wagt na deze, leest d'uitkomst net geschoeid,
Van wien men wenscht dat tot ons welzyn mag gedyën!
En 't Fransche Leger-Hoofd een zulken loon beryën,
Als zyn verdienste in 't quaad hem zelv tot straffe broeid.
Zo zullen w' in Triumph met d'overwinning zingen,
En 't Hert tot Goëls lof in dankbaarheid ontspringen.*

---

²⁷ Traversen, die caponnières genoemd worden (eigenlijk: galerij).

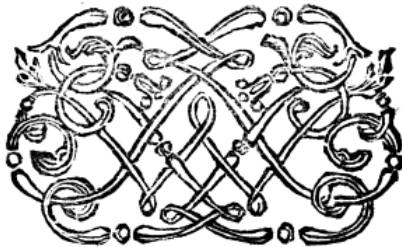

Vervolg
van het
Historisch
Dagverhaal
van het
BELEGEREN, BESCHIETEN,
EN BESTORMEN
Van de Sterke Vesting en Stad
BERGEN OP ZOOM,

Door den Fransche Generaal de Graaf
WOLDEMAR van LÖWENDAHL,

Waar in word aangewezen de alderonchristelykste Behandeling
door den Inval in de Republiek van Holland, strydig tegens
Verbonden en Tractaten, door zyn Allerchristelykste Majesteit met
hunne Edele Groot-Mogende geslooten.
Als mede de Merkwaardigste Gevallen, zo binnen, als buiten die
kragtdaadige Vestingwerken, met het smertelyk overgaan derzelve
aan de Franschen, op den 16. September 1747.

TE AMSTERDAM,
By JACOBUS WILHELMUS PRUYS,
Boekverkoper, op de 2de Leidsestraat.

VERVOLG VAN 'T
HISTORISCH DAGVERHAAL
VAN HET
BELEGEREN, BESCHIETEN,
EN BESTORMEN
Van de sterke Vesting en Stad
BERGEN OP ZOOM.

Den 15de, waar mede wy wederom een begin neemen, hebben wy weer twee versche Regimenten bekomen, zo dat de versterking noch van tyd, tot tyd grooter word, de Franschen hebben ook uit haar groote Leger by Maastricht, een sterk secours na den Graaf van Löwendahl gezonden, den Koning continueert zyn oude Spreuk, HET KOST WAT HET WIL! het welk de bovengemelde Graaf, myns oordeels een nieuwe zwaarhoofdigheid komt te bewerken, die liever de eer aan de Marschalk van Saxen wilde overlaaten, als het beleg opbreken.

Den 16de waaren de Franschen, onophoudelyk doende met sappeeren, doch ons Volk verhinderde haar toeleg na wensch, verscheide Vrywilligers, verzoekende de eer te hebben, die haar ook toegestaan wierd, om de Vyand te benadeelen, die als onverzaagde Helden, met alle bravour, in haar Werken in drongen, en ten eenemaal verdistrueerden²⁸), dat zaaken zyn van het uiterste gewigt,

---

²⁸ Destrueren: vernielen, verwoesten.

en niet zonder levensgevaar ondernoomen kan worden, egter de glorie van het Vaderland, is haar meerder als het leven waardig, ten blyk van dit gezegde, geven wy een Brief eigenhandig in de Vesting geschreeven, door een van onze Vrienden.

MYN HEER

De Lessenaar waar op ik deeze schryf, is een half Vat, en de gront is myn Comptoir stoel, daar ik met myn Gebenedyde Kniën heel zagt in leg, alzo het hier rul Zand is, kortom, wy zyn hier in alles op een wonderen wys uitgerust, maar dat is om het even, wy hebben Kruid, Lood en Moeds genoeg, dat het voornaamste is, van het geen by de Overvloed van Ververssinge nodig is, ter behoudinge van deeze Roemrugtige Vesting, ik zie onder het schryven hier en daar al eens een Kogel nederdaalen, doch ik leg op myn kniën, en zal met het Bygeloof bezet blyven, dat zy my om der Gratie wille wel zullen verschoonen. De Fransche houde nu en dan wel eens een matelooze Dans, wanneer onze Mynen voor Speelluiden ageeren, maar het breekt haar veelyds zuur op, want het doorgaans de doodendans is, die haar met een gezalfde Broek na de Elizesche Velden zend, om in het Ryk van Pluto haar avontagie te verhaalen, daar zy heeden al veel gezelschap zullen vinden, en door den tyd nog meer verwagten, vermits wy nog Wallen hebben, daar 3 Mynen onder elkander zyn, daar buiten verzuim of toeval nog wel 15.000 Man meeden kunnen ten Hemel ryzen.

Blyve UE.Vriend

Was getekent

GRENOBELE.

De voorleden nagt, tusschen den 15de en 16de zogten de Franschen weder een ander gedeelte van de Bedekte Weg in te krygen, doch door den dapperen tegenstand, die zy daar vonden, wierden zy genoodzaakt, daar van af te zien.

Zy dachten deeze hoon op haar wys betaald te zetten, en deden eenige Floddermynen in haar retraite springen, doch het bragt haar weinig of geen voordeel by, in de morgenstond, deden de onzen een Myn springen, die van grooter nadruk was, waar van haar Deserteurs getuigen, dat er wel 200 gemeenen²⁹) zyn in de lucht gevloogen. 't Fort de Rover en de Kyk in de Pot, daar zien zy noch van af; de Luitenant Generaal Schwartzenberg, die een groote versterking in de Linie heeft gekreegen, laat niet na, het Guarnizoen dagelyks van nieuw Krygsvolk te voorzien, dat het vuur in zyn oude kragt houd, doch dat van den vyand verminderd, voornamentlyk in de laatste drie daagen, zo dat men schier twyffeld of 't haar wederom aan Buskruit mogt mankeeren, de Franschen deden dien dag daarop noch twee Mynen springen, die meede niets ter uitvoer bragten, doch 's avonds ten 19 uuren staken zy een derde aan, waar door de Werken tusschen het Bolwerk en de groote Halvemaan geruineerd wierden, en zy kwamen daar ten eersten post te vatten, het Guarnizoen stak daar op ten 11 uuren ook een Myn aan, waar op de Heer L'Orme Capityn der Mineurs, is gebleeven, neffens noch twee Luitenanten van het Regiment van den Graaf van Löwendahl.

's Nachts tusschen de 15de en 16de, waar van wy gezegt hebben, verneemt men nader, dat de Vyanden tot viermaal achter een, op het Lunet Zeelandia hebben storm geloopt, doch ook als de voorverhaalde door sterken tegenstand, met veel verlies te rug hebben moeten keeren.

---

²⁹ Gewone soldaten

Het Regiment van de Overste Hirzel, en dat van de Vorst van Waldek, deede Krygsmirakelen, maar hebben door de hartnekkige teegenstand, ook veel dooden bekoomen, daar op kreeg men tyding, dat den Vyand dezen nagt wederom een zaak tegens de Stad onderneemen zou, toen moest het Guarnizoen onder de waapen blyven.

Zo als de Franschen weder op de voorgemelde Lunet begonden te stormen, trat een Officier met 100 man Hessche Troupen daar op uit, die zo heevig op de Franschen aanvielen, dat het, het geloof te boven gaat; de Krygsgevangenen die zy terug bragten, verhaalde dat deze Attak geschiet was, door drie Compagnie Granadiers van het Regiment van Saxen, die voor het grootste gedeelte van onze 100 man, zyn in de pan gehakt, echter zyn 'er van de onzen 70 gezont terug geweken. Den Generaal Cronström, met de Prins van Hessen Philipsthal, gebruiken de grootste moeiten en voorzorg die ooit van Generaals verwagt kan worden, om deze Vesting te beschouwen³⁰), de Manschap aan te moedigen, en de Franschen was het mooglyk na een lang en kostbaar beleg, te noodzaken vrugteloos de Vesting te verlaten. Dien nagt deed de Linie ook een uitval op de Vyand, drong tot haar Batteryen door, daar zy de weet eerste³¹) zonder Kanon vonden, en een waar op niet meer dan 4 stuks geplant was, het geen met allerhaast vernagelt wierd, de Batteryen gedemoljeert, zodat de Franschen geen geweld meer vooreerst op 't Fort de Rover zullen onderneemen.

Den 18de liepen de Franschen met zo een hevigheid op het Lunet Zelandia aan, dat men haar niet verhinderen kon op het zelve post te vatten: het welk de onzen voor die tyd met goede oogen hebben

---

³⁰ Inspecteren

³¹ Sic; mogelijk bedoeld: de eerste de beste.

moeten aanzien, het koste ons eenige braave Officieren, en gemeenen, en kort daar aan deden zy een Myn op de werken springen, doch zy hadden daar meer voordeel van verwagt, als zy er van kreegen, al zo er maar wynige Pallissade door uit de grond wierde geslagen; zy sappeeren³²⁾ met groot geweld, doch de onzen doen haar best daar tegens aan, zo dat de zaak zo wel van den een, als andere zyde, met geweld word voort gezet.

Den 19de was de dapperheid, van 't Guarnizoen, met de gewigtige uitslag, van haar voorneemen, even groot, al zo zy in de nagt een uitval deden, op de Vyandelyke posten, op de Lunet Zeelandia, daar zy haar met groot geweld weder uitsloegen, en vervolgde, tot door de Pallassadens heen, zo dat alle haar winste weer ten eenemaal verbroken zyn, van dit vuur getuigen de oudste en ervarendste Krygshelden, voor die tyd, nooit in zulk een heevigheid gezien te hebben, de Hollandsche Troupen deden de eerste aanval met gewenschte voortgang, de Hessen ondersteunden haar zeer manmoedig, den vyand die wel zag dat dit een zaak van geweld zou worden, spande alle snaaren zo sterk aan, dat het vuur een hel gelyk scheen, doch het duurde niet heel lang, of de Franschen waaren genoodzaakt het gevegt kamp te geven, en verblyd dat zy in haar oude Legerplaats maar weder post kreegen.

Daar by kwam noch te gebeuren, dat zes Compagnien Fransche Granadiers, de onzen op een Myn kwaamen uit te lokken, die zelf op die Myn gingen staan, die door een Mineur van de onzen, op zyn tyd

---

³²⁾ Sapperen: a) Loopgraven c.

q.
onderaardse gangen maken b) Ondergraven, ondermijnen.

wierd aangestooken, waar door zy op dertien man na, alle het leven kwaamen te verliezen.

Onder die 13 man, die alle krygsgevangen gemaakt zyn, was een Capityn, die getuigt dat op die gesprongen Myn 300 man had gestaan waar uit genoeg blykt, wat deerlyk noodlot de Franschen, voor deze gewichtige Vesting dagelyks moeten ondergaan.

Zo dat men heede rekent, dat zy zo aan dooden en gekwetsten, als die gevlucht zyn 16.000 mannen kwyt zyn, het welk den Arm van haar Krygsmagt geweldig in de Nederlanden komt te verzwakken.

Zo dat een ieder van ons verzeekert, dat al het geen de Franschen, met groote moeiten, zedert Dingsdag den 15de gevordert hebben, des Zaturdags den 19de weer zyn kwyt geraakt, waar voor wy de Goddelyke hulp en bystand, met alle Eerbiedigheid verplicht zyn, hartgrondig te looven en te danken, die door zyne Voorzienigheid, onze vyanden, met zo veel verlies op haar oude Legergrond, te rug heeft gedreeven.

Den 20ste was den Koning weder verplicht 850 wagens met Buskruit, Kogels en Bomben, van Brussel, na den Graaf van Löwendahl af te zenden.

Den 21ste kreeg de Koning van Vrankryk tyding, dat zyn Troupen die voor Bergen op Zoom uit het Lunet Zeelandia gedreeven waren, wel met 3000 zo dood als gekwetsten, dien dappere onderneeming hadden moeten betaalen.

Doch van Bergen op Zoom, had men van dezelve dato een beter berigt, bestaande in het volgende, dat de Prins Anhalt-Schaumburg, Lt. Collonel, zyn Troupen als de ervarendste Krygsman, op de Franschen had gecommandeerd, niet tegenstaande dat een vat Buskruit in de brand waar gesprongen, dat eenige confusie veroorzaakte, waar van de Franschen haar zochten te bedienen, maar hield de balans, van zyn

onderhoorige zo wel in slagorde, als men ooit van een jong Krygsheld kon verwagten; de Franschen vielen tot drie keeren onvermoeid aan, maar zy wierden ook telkens door gemelde Prins zo wel beantwoord, dat zy gestadig te rug moesten dynzen, doch de Franschen de vierde aanval ondernomen hebbende, kon men haar niet belette dat zy haar logiment, op de uiterste hoek van het Lunet ter neder sloegen. Dit moet men zeggen is tot heeden, voor zoo veel dooden en gekwetsten, het voordeel dat de Franschen, op ons behaald hebben, daar zy tweemaal uit de Lunetten zyn verdreeven, en nu op een uiterste hoek weder post vatten, het geen haar in weinig tyd wederom belet staat te worden.

Men meent ook dat de Marschalk van Saxen³³), incognito, by de Graaf van Löwendahl zou geweest zyn, om zyn werken te bezigtigen, en een mondgesprek met gemelden Graaf te houden, die buiten twyffel, het werk ten voordeelen van de Koning van Vrankryk, niet slegter verwagten kon, als hy 't daar gevonden heeft; daar en tegen, was ten nadeel van de Franschen dezen Heldebravour voorgevallen, dat de Generaal Baroniai met zyn Hussaaren een Convoy dat de Fransche Koning, van Antwerpen na de Armee, van den Graaf van Löwendahl meende te sturen, is opgelicht, zo dat dit geheel Confoy³⁴) van Mond- en Krygsbehoefte, tot gebruik voor de Geallieerden kunnen dienen; het Escorte voor het grootste gedeelte nedergezabelt, en de rest krygsgevangen gemaakt.

De Franschen, die noch vol gedwongen dapperheit bleven, waaren bezig om op de Ravelyn Dedemon, haar werken op te rechten,

---

³³ [Maurits van Saxen](#) was Maarschalk van Frankrijk

³⁴ Konvooi

geleegen by de Woudsche Poort, tusschen de Polygonan, de Maagd ³⁵), en Koehoorn, doch door dien het Guarnizoen daar een Myn deed springen, verlooren zy 200 man, waar van de lichamen in de droogen gragt nederstorte, de armen, benen, en andere leedemaaten, tot op den hooge Wal wierde gesmeeten, waar uit dat blykt, dat het Geallieerde Buskruit op de Franschen ongemeen veel vermag.

Noch hebben de Franschen tot heeden toe zo veel voordeel niet gehad, als 's nachts den 22ste, ook is geen Myn in al dien tyd van haar gesprongen, die haar zo veel geluk in handen heeft gegeven, als heeden.

Zy hadden als wy gezegt hebben, op de hoek van de Lunet Zeelandia post gevat, waar van zy heeden een Myn deden springen, die een stuk van de Muur, van het gemelde Lunet mede afsloeg, waar op zy ten eersten begonnen te stormen, doch wierden viermaalen afgewezen, eenige Franschen gebruikten de stoutmoedigheid, om door de gesprongen Casimat, in de Vest te koomen, doch dezen onderneeming, moeste zy alle met de dood betaale, zo dat zy vry zyn, om aan haar Veldheer de geleegentheeden mede te deelen.

Den 23ste stormde zy op de oude voet aan, en maakte haar op de voorgemelde Lunet vast, doch 's anderendaags stak het Guarnizoen een Myn in de brand, waar door, over de 300 man na de eeuwigheit gezonden zyn, zo dat het daar by gebleven is.

---

³⁵ De vijand was doende zijn loopgraven aan te lggen in de veelhoek tussen Bastion Coehoorn en de Wouwse poort, en richtte zich daarbij vooral op het ravelijn Dedem.

Den Generaal Baroniai legt met zyn Troupen te Sundert, en past snel op de Escorte, die hy dikwils aantast, waar door hy onderwyl een goet getal Fransche krygsgevangen overleverd, en haar Proviant komt te verdeelen, dat groot gebrek aan de Graaf van Löwendahl en zyn volk toebrenge, die na proportie, alzo wel uit gebrek, als elenden die zy door het vuur van de belegerde komen uit te staan, het paspoort onder de voeten neemen³⁶).

De Franschen die noch de hoek van het Lunet Zelandia in hebben, werken onophoudelyk om al nader en nader te koomen, zodat zy door die gestadige beezigheeden, het heevig schieten met haar gloejende kogels schynen te vergeeten.

Het schynt uit al haar toestel en beweeging³⁷), die zy maaken, of zy voorneemens zyn verscheide posten gelyk aan te spreken, doch men gelooft in 't Guarnizoen dat het haar niet gemaklyk zal vallen, om veel gelyk te onderneemen, mits zy door het laasten bezoek van 't Guarnizoen, ten minsten 1000 man hebben laten zitten, waar uit tot noch toe blykt, dat haar onderneemingen, veel tot hun eigen schade en verderf is aangericht.

De elenden die de Franschen komen te lyden, zyn onbeschryvelyk, door gebrek van de Levensmiddelen, en als men overweegt, dat een pond Brood vyf stuivers kosten moet, en het Vleesch en Bier ten eenemaal onbekent is geworden; zo kan men ligt begrypen, in welk een naare en elendige toestand dat de Vyanden zyn, die haar meeste levensmiddelen aan 't Paarde vleesch moeten dank weeten, en noch met de gestadige warmte, het water gebrek hebben, daar de gulde

---

³⁶ Deserteren; verg. 'met de voeten stemmen'.

³⁷ Toebereiding en verplaatsing.

overvloed in 't Guarnizoen, van al wat eel³⁸) of nootwendig is, in overvloed aenkomt, het geen de Krygsman moed en dapperheid byzet. Dat nooit volpreezen Guarnizoen, heeft op haar Vyand, zedert dat zy de Stad belegert hebben, zeven hondert duizent pont Buskruit, 33 duizent Bomben en Haubits Granaaten, met 30 duizent Handgranaaten, op haar vyand verschooten: Een waarachtige blyk, daar zo veel krysgeweer gebruikt word, den Krygsheld zyn handen vol heeft, en den vyand niet hoeft te vragen, waar door hy zyn dooden en gekwetsten bekoomen heeft?

De Franschen, die dan weder een aanzienelyk secours bekoomen hadden, en de hoek van Zeelandia inhoude, maakten haar³⁹) ook meester van de Lunet Utrecht, denkende ongetwyffeld, dat de Stad Bergen op Zoom nu al in haar handen gevallen was, want zy geeven groot op, om bres op de capitaale Wal te schieten, al zonder dat zy reekening maakten, dat zy noch groot werk, eer het daar toe kwam, voor handen hadden, het geen mogelyk haar nooit zo ver begunstige zal, dat zy bres zullen schieten.

Want dit dient tot aanmerking genomen, dat zy, voor dat zy bres op de hooge Wal kunnen schieten, zy vooraf het Ravelyn Dedemon moeten vermeestert hebben, het welk een capitaal Konststuk is, en duizende het leven moet kosten, vermits het van zyn zelf, als onwinbaar mag gerekent worden, daar by heeft het zyn attestentie van de hoogen Wal, zonder verhanding, en boven dien, is het van ondere geheel ondermynt, zo dat de Franschen die reekening niet al te wel hebben opgetrokken, terwyl het in staat is, eer zy bres kunnen schieten, haar halve Armee te demoljeeren.

---

³⁸ wenselijk

³⁹ zich

Daar is noch iets by dat krygskundige Guarnizoen verhoolen⁴⁰), dat tot nadeel der Franschen op zyn tyd ook werkstellig zou worden gemaakt. Edog het is eer te gelooven, dat zy van haar Leegerplaats der Lunetten, achteruit zullen verhuizen, dan tot dit gewigtig werk over te gaan, gelyk op den 23ste gebleeken is, waar van het Guarnizoen zich zelf met alle vreugde en dapperheit beroemd, dat het alles in dien Vesting noch wel stond, dat er byna geen uur om ging, of de Vrywilligers toonden de grootste Heldendaaden, die men zou kunnen bedenken, op haar Vyand, dewelke zy dezen dag wederom van de Lunet Utrecht geheel en al verbannen hebben. By welke Actie de Heeren Slooterdyk, en Heemstra, de Commande hadden, waar van de eerste genoemde swaar gekwetst is geworden, doch de iever voor het Vaderland, de Lofbazuin van Heldendeugd, en het groote Hoofd wonder van dien Held, op zyn Vyand behaalt, zalft zyn Elenden, en de overdenkingen der zelve, zyn Heelbalzem, om zyn wonde te verzagten.

Den 24ste gaf de Vyand voor, om wederom een heevig Attak op de Lunette te onderneemen, waar op de Geallieerde Troupen een waakent oog hielden, en wel op hun hoeden waaren, doch dit uitstrooizel heeft' geen ander oogmerk gehad, als onze Troupen door haar loos alarm, de geheele nacht in de waapens te houden.

Verders gaan wy tot den 25ste over, dien dag dat Bergen op Zoom, den Franschen Koning in handen zou vallen, dien grooten Naamdag van dien Vorst, maar alzo men van 's nachts te twaalf uren tyding kreeg, dat het in Bergen op Zoom nog alles op de oude en zelve goede voet stond.

---

⁴⁰ Verborgten.

Zo blykt hier genoeg uit, dat dien Gecommiceneerde Sinte Lodewyk weinig met zyn Naamgenoot te doen heeft willen hebben, en de Graaf van Löwendahl met zyn Krygsbedryven heeft laten worstelen: Niettegenstaande dat zy dien dag en nagt alles in spanden wat mogelyk was, om haar beloften te betalen, want zy hebben dien nacht tot driemaal toe, weder afgrysselyk gestormt, haar vuur is ook drie byzondere ryzen in zyn uiterste kragt geweest, zo dat men gelooft, dat geen een kanon onaangestooken is blyven leggen, maar het heeft haar al geen voordeel, maar groote schaadten toegebracht, want op ieder storm, die zy ondernoomen hebben, zyn zy telkens door een moediger tegenstand met verlies te rug gedreeven, het vuur van 't Guarnizoen is ook niet minder hevig geweest, als dat van de Franschen, zy ondernamen ook dien nacht om op de Lunet Utrecht wederom post te vatten, doch wierden door ons Guarnizoen zo wonderbaar onthaalt, dat haar de lust wel vooreerst benoomen zal zyn, om zulke Heldebedryven weder te onderneemen.

By deeze desolaaten onderneeming der Vyanden, was de tweeden noch van grooter gewicht, wyl zy op de Lunet Zeelandia, met alle pogingen hun verder zogten te vernestelen, maar ons Guarnizoen dat haar geen voet breed aarden gunt, oordeelde nodig, die Lunet, die wel ondermynt was, geheel en al in de lucht te doen springen, gelyk 't met zulk een gewenscht succes vervolgt wierd, dat al wat op de zelve stond, om 't leven raakte, of gekwetst wierden, zo dat zy door deeze dappere uitvoering, haar voor 18.000, die van haar dood, gekwetst, en gedeserteert zyn, roemen kunnen, geen voet meer van de Buitewerken meester te zyn, zo dat den Leezer uit dit verhaal kan opmaaken, hoe getrouw de Graaf van Löwendahl zyn woord komt aan zyn Koning te presteeren, om dien gewichtige Stad, op 's Konings Naamdag, in handen van de Franschen Vorst te geven.

Wy reekende ons getal van dooden en gekwetsten, 14.000 man minder dan dat der Vyanden, het is ook waar, dat ons Volk van geen deserteeren weet, maar alle even trouw, en eensgezint zyn, daar by geneegentheit voor haar Generaalen en Opper-Bevelhebbers toonen, die haar op een loffelyke Krygsreegel in alles voorgaan.

De Generaal Baroniai, waar van wy meermaal gesproken hebben, continueerd om de Franschen, dag op dag, groote afbreuk te doen, door het wegneemen van haar Proviant, Voeragie &c, dat het Geallieerde Volk minder voordeel geeft, als het de Franschen wel schaaden komt te veroorzaaken, terwyl dat by de eersten alles in overvloed is, en by de laatste alles komt te manqueren.

Op 's Konings Naamdag lichte de Hussaaren een Fransch Postiljon op, die zy, zyn Brieven vermeesterde, waar uit groote geheimen van de Franschen haar voorneemens daar door zyn ontdekt.

Onder anderen schryft een voornaam Officier uit het Corps van den Graaf van Löwendahl, aldus:

„ Het is heeden zes weeken, dat wy voor Bergen op Zoom rukten, doch tot noch toe weinig gevordert, want komen wy de eenen of anderen nacht of dag, met groot verlies ergens post te vatten, zo worden wy den volgende dag, met noch grooter verlies daar weder uit gedreeven, niet te min, laat het zich aanzien, dat de Graaf van Löwendahl, het geene onmogelyk is, mogelyk tragt te maake, en in weerwil van dit alles het beleg voortzetten wil, daar by echter niet als schande te behaalen zal zyn⁴¹), wilde dien Generaal goede raad volgen, hy zou zyn Troupen menageeren, en hoe eer hoe liever van zyn voorneemen afzien, om by vervolg niet door grooter schade daar toe genoodzaakt te worden,

---

⁴¹ Het zou geen schande zijn, als die generaal een goede raad zou aannemen.

alles is in onze Armee even schaars, spys en drank, voor Menschen en Beesten ontbreekt dikmaals, en het geen men noch kan krygen is slegt en duur, waar tegens de Beleegerde van alles voorzien zyn, en dagelyks verversing in overvloed bekomen, kortom, ik wenschte wel dat voor de eer des Konings, dit zo een groot beleg, waar van wy geen goede uitslag te hoopen hebben, ge-eindigt was, &c”.

*Zo vervald dus haaren moet, daar in zes weken tyd;
Den wrevele Hebzugt met hunn’ Legermagt ten spyt,
Dien Fajeton⁴²), die Neerlands Waapen-Zon wou mennem
Word van Oranje, Jupiter in zyn gemoed
Geblixemt: en gezengt door eigen vlam en gloed,
Waar door hy hem eer lang tot afstand moet gewennen.*

Noch berigten de Deserteurs, die in de Stad Bergen op Zoom zyn aangekomen, dat op de Commande van de Graaf van Löwendahl, drie Regimenten in plaats van de wapens op te vatten dezelve op de grond te rusten lyden, doch alzo weinig staat op dat Volk te maaken is, zo willen wy liever het geen zeker is, geloof geven.

Onze Vrywilligen, die alleen uitgetrokken zyn, om de Fransche uit het Lunet Zeelandia te verjaagen, deden het geroep van „*Avanceer Granadiers, van Thierry*”, het geen de Vyanden in zo veel vrees, en verleegentheit bragt, dat zy alle het geweer tegens de aarden smeeeten, en elk om 't best na een goed heen komen uitzagen, zo dat de naam alleen van onze Helden genoeg is, om haar de doodschrik in 't hert te jaagen.

---

⁴² Phaëton; zoon van zonnegod Helios, die verongelukte met de zonnewagen.

Wat baat nu de belofte van geld? daar de Graaf van Löwendahl zyn volk haar dapperheit mede heeft gekogt? waar zyn de gevolgen van zyn beloften, dat zy op 's Konings Naamdag, het middagmaal in de Stad Bergen op Zoom zoude houden? daar waarlyk al het gewonne, zo zy iets gewonnen noemen, op dien dag weer alles zyn kwyt geraakt, en met stroomende bloeds, van haar voorneemen hebben moeten afzien.

Den 26ste waaren de Franschen noch zeer drok aan het Myneeren⁴³), en oordeelde het niet raadzaam iets op de Stad te onderneemen, vooral eer haar Mynen alle in gereedheit waaren gebragt; echter dedden zy twee stormen, die haar beide als de eerste deerlyk kwamen te mislukken, en met bebloede hoofde genootzaakt wierden terug te keeren.

Den Koning is heeden wederom verplicht geweest om 700 waagens met Levensmiddelen uit Naamen, na de Graaf van Löwendahl af te vaardigen, en mits de Hussaaren, veeltids haar van die buit koomen te bedienen, zo hebben zy het sterker dan ooit met Krygsvolk voorzien.

Ook zond men dezen dag 33 Mineurs van Maastricht, na Bergen op Zoom, om het werk der bezetting noch meerder kragt by te zetten, gelyk ook 15.000 man Troupen van dien kant, in de Linie zyn aangekomen: men hoord tot heeden toe, dat de Bezetting noch in de uiterste dapperheit volhard, en schroom noch vrees voor haar Vyand maakt, dat de Vrywilligers weder de stoutmoedigste daaden onderneemen, die voor 't oog der Krygskundige verrukking baaren! Om van het zelve een Heldenstuk of twee in geheugen te houden, zullen wy aantoonen, dat eenige uit het Batteljon van Constant, en het

---

⁴³ Mineren; het plaatsen van mijnen; ondermijnen.

Regiment van Evertzen, een Expeditie gedaan hebben, die op het allerhoogste de roem wegdraagt.

Zy trokken na Boomdyk, daar zy aan de Sluitboom een Fransche Battery ontmoeten, de Schildwagt die de aannadering in 't oog kreeg, riep „*Warda*”, waar op het antwoord van onze Helden was, een Fransch Compagnie, den Schildwagt volgens krygsgebruik, gebood dezelve stil te staan, tot dat zyn Officier te voorschyn kwam, het getal der Fransche, die deze Battery bewaakte, waaren 150 en hielden haar residentie in een Schuur, ons Volk die zyn Officier niet opwagte, wierd van de Schildwagt met een schoot begroet, waar op hy ten eersten zo veel kogels ontving, dat hy het schieten en roepen kwam te vergeeten, daar op wierd van de onzen de Battery geruineert, de Schuur in brand gestookt, 25 of 30 man neergeschoten, 12 wierden gekwetst, men kreeg 3 Officieren krygsgevangen, en de anderen zetten 't hals over kop op de vlugt, en het gelukte ons, aan de andere kant zo wel, dat het ons niet meer als 3 dooden heeft gekost.

Wy marcheerde tot het einde van Boomdyk, daar zy weder een Battery ontdekten, den Schildwagt riep ook volgens krygsgebruik „*Warda*”, doch het antwoord was „*Hollanders*”, en dat ge-eindigt hebbende, schoten hem, met noch 3 man onder de voet, demoljeerden de Battery, vernagelde het Kanon, het welk zy op de eerste Battery ook hebben gedaan; daarna vonden zy noch twee Batteryen, daar zy even als de voorgemelde meede te werk gingen.

En na deezen stoutmoedige en glorieuze Helledaaden, keerden zy met alle teeken van dapperheit onverhindert weder te rug: waar uit men besluiten moet, dat de oude Bataviersche dapperheit, verna⁴⁴) niet in onze Krygshelden is uitgeblust.

---

⁴⁴ Bij lange na

Den 27ste bragt men in de Linie een Fransche Adjutant Generaal, met twee Ingenieurs, die alle van haar bed zyn geligt, waar van de eersten op zyn woord van Eer ontslaagen wierd, en de twee anderen wierden naar den Haag getransporteert.

De Franschen bemoejen haar niet meer tot heeden toe, met de Lunetten aan te randen, ziende wel dat het daar alles schaade, en vrugteloos blyft aflopen: Doch zy zyn druk bezig met Mynen te maaken, en het laat zich aanzien, of zy het weder op de Fortres Kyk in de Pot gemunt hebben, ook hebben zy op het Rovers Fort weer sterk beginnen te schieten, waar op de Prins van Hessen Philipsthal zes stukken 24 Ponders, daar na toe heeft gezonden, die de Franschen, na veel schaden toegebracht te hebben, wel van dien onderneeming zullen doen afzien; ook is de Linie noch versterkt geworden door drie Engelsche Regimenten, en het Regiment van Holstyn Gottorf. Onze bloot leggende Werken worden wederom in goede staat gebragt, waar op wy de Franschen noden, zo zy lust hebben, weder te attakeeren, verzeekerende haar, dat zy niet minder doden daar zullen bekomen, als zy daar tot noch toe vrugteloos verlooren hebben.

Den 28ste kreeg men tyding van Bergen op Zoom, dat het alles met de Stad en 't Guarnizoen, als ook de Linie, noch heel wel stond.

Den 29ste, dat de Vyanden grotelyks aan Amonitie gebrek kwaamen te lyden, en dat de Graaf van Löwendahl, zich onpasselyk in zyn Tent hield.

Den 30ste kreeg men kondschap, dat zyn Groot-Brittannische Majesteit vyftigmaal hondert duizent ponden Buskruit, een groot getal

Bomben, Granaten, &c. na Bergen op Zoom, ten spoedigste zou verzenden.

Het Regiment van Smisvaart Wallon, is uit de Graaf naar Bergen op Zoom moeten op breeken, om dien Vesting tot de laatste druppel bloeds te helpen verdedigen, hoewel het laat aanzien, dat het er niet toe zal komen, maar de Graaf van Löwendahl zyn onderneeminge, die zo vrugteloos teffens uitvallen, wel zat zal worden, want van de geringste, tot de grootste in rang, is even beryd op den vyand los te gaan.

Zo dat men niet meer twyffelt, om de Stad zo lang te houden, als het zyn Allerchristelykste Majesteit behaagen zal, zyn Volk daar voor op den slagbank op te offeren: want zy kunnen noch geen roem weg draagen, dat zy van eenen importante Sterkte zyn meester geworden, ja wat meer is, het vuur van het Guarnizoen is ten alle tyden heviger, dan dat der Vyanden, wille zy roemen, zo moeten zy dit zeggen, dat wat zy genoomen hebben, met groot verlies weer hebben moeten afstaan.

't Zy dan, gelyk als genoeg aangetoont is, in plaats van haar vrugteloze onderneemingen te staaken, en haar volk zo veel het mogelyk is, voor verdere onheilen te bevryden, zy hebben (zo wy gezegt hebben) het op het Fort de Rover weer gemunt, en beryden haar⁴⁵) om de Kyk in de Pot wederom aan te klampen, of zy daar door mogten in staat worden om storm op de Stad te kunnen doen.

Maar het daar in leggende Guarnizoen, belooft haar met geen minder yver daar vandaan te bannen, waar toe hoop genoeg is, doch het mogt komen te gebeuren, dat zy nu beide de Forten in handen kregen, het geen niet wel te geloven is, echter zullen wy met de Franschen zeggen,

---

⁴⁵ Bereiden zich voor om Kijk in de Pot aan te vallen

het geen onmogelyk is, moogelyk te maaken, waaren zy dan al in staat gesteld om op dien Capitaalen, en verheeven Vest bres te schieten? Wel ver daar vandaan, want de Ravelyn Dedemon verhindert haar dan noch haar geheelen voorneemen; men mogt zeggen, die dan ook vermeestert, wy hebben daar reeds een beschryving van gedaan, dat het een gewigtig konststuk is, en daar by van anderen geheel en al ondermynt, zo dat zy het zelve nooit kunnen meester worden, maar wel ten nadeele van duizende doden en gekwetsten, in de lucht te zien springen.

Al schoon het hier aan geen Krygsmaterialen ontbreekt, zo heeft men evenwel uit Dordrecht, en de Stad Delft wederom verscheide vaartuigen met Bomben, Kogels, Granaaten, en Buskruit na ons gezonden; het vuur is dezer daagen wederom onbeschryfelyk heet geweest, doch het Guarnizoen geeft niet toe, haar gaat in heevigheid de Franschen voor, en blyven in dezen gewenschte hoop leeven, dat zy onder verwagting van des Heeren zeegen, tot glorie van ons Nederland, en eeuwige Eer van de Vesting, die nu voor de Elfde maal het vyandelyke vuur moet ondergaan, zal blyven verduuren, en aan de Fransche Tiranny tonen, dat de Rechtvaardigheid, gesterkt door dapperheit, zyn bloeddorstigen, en wreevele inborst, op een eedelhoedige wyzen kan wederstaan.

Om hem niet weder indagtig te maaken, dat het de Republiek Holland tot andere voorneemens van zyn besluit niet zal overhellen, en zich als een onderwerping van de Franschen Kroon te gedraagen.

En terwyl wy zonder vergroting ons Leger by en in Bergen op Zoom, op 46.000 man kunnen tellen, zo twyffeld men niet, of dit talryk en edelhoedige manschap, zal den Graaf van Löwendahl, wel in zyn

werken aantasten, en tonen wat dat de Geallieerden tot heeden op de Franschen vermoogen.

September 1747

Den eerste September kwam de Graaf van Nassou Beversweerd uit het Guarnizoen van Bergen op Zoom, in 's Haagen; men debiteerden uit dien Heer zyn houding en gebaarde⁴⁶), dat de Franschen voor Bergen op Zoom zoude zyn opgebroken, en de Graaf van Löwendahl tusschen twee vuuren zat, doch die deputatie is ten eenemaal onwaar bevonden, en van die zaak niets uitgelekt.

Uit de Linie van Bergen op Zoom verstaat men, dat de Landman en verdere Werklieden de Comande hadden ontfangen, om met schoppen en spaden na Nispen voort te marcheeren, ontwyffelbaar om ons bovengemelde te bevestigen, dat een hoofdtreffen op handen is, en de Geallieerden voorneemens zyn, om de Graaf van Löwendahl uit zyn werken te slaan, en het beleg van Bergen op Zoom te doen opbreken.

Zedert den 14de tot heden, zyn hier aan gekomen 14 Scheepen, ieder met 1000 Fascines⁴⁷), het geen de Franschen niet veel goeds voorspeld, en haar vertrek zal komen te verhaasten.

Den schrandere Edelmoedige, en wel Patriotsgezinden Heer, de Jonkheer WILLEM VAN HAAREN, uit Holland, in de Linie aangekomen, heeft ter gelegenheit van de hooge Verjaardag, van onzen Heer Stadhouder, dezen avond alle de Generaalsperzonen pragtig ter maalyd onthaald, en deed van het Jagt, waar meede welgemelde Heer is overgesteevent, 32 Vlaggen waaijen;

---

⁴⁶ gebaren

⁴⁷ [Rietbundels](#)

Het Guarnizoen, dat in dien pligt, zo min als in haar dapperheid wilde schuldig blyven, was om dezen hooge vreugde tyd te vieren, wegens haar Capityn Generaal, in alle vreugde bedryven ingewikkelt, al eer den dag noch zyn ligt aan den Hemel kwam te vertonen, deden zy een salvo uit al 't Kanon, Mortieren, Haubitzen, en Muskette op hun Vyanden, toonden dat zy niet minder dezen gewenschten dag woude vieren, als de Vyande de Naamdag van haar Koning, het geen op de middag voor de tweedenmaal hervat wierd, het welk de Franschen in de uiterste confusie en verlegentheit bragt;

het derde vreugdevuur, ten nadeel van den Vyand, was des avonds, dat in gelyke grote als de twee eerste bestond, 300 Bomben wierden dien dag uit de Stad op de Vyanden geworpen, waarvan er verscheide met Oranje Linten bestrikt waaren, het Guarnizoen wierd daar en boven extraordinair getracteert, en de vreugde en blydschap was in aller Zielen opgeklommen, behalven in dat der Vyanden, die door dit gewigtig vreugdevuur een groot getal doden en gekwetsten bekomen hebben.

Deze beide Versjes doorwelmeenenden Prinsgezinden, op zyn Hoogheids Verjaarseest gezongen, zullen wy hier tusschen plaatzen.

*Nooit kwam de gulde Zon met haar vergoode stralen,
Van 't Hemels firmament zo glansryk neederdalen,
Als op deez' blyde dag, als op dit heuglyk uur,
Waar op myn waarden Prins den trouwen Palinuur,
Dien dapperen Oorlogsheldt zyn jaarfeest staat te vieren,
Godt wil zyn jeugdig hoofd met groene lauwren cieren,
Die doet hem eens verstaan die troostelyke stem:
Komt gy gezegende in het nieuw Jeruzalem.*

P.v.p.B.Junior.

Of anders:

*Geluk Vorst Frizo! met vermeerdering van u jaren,
Geluk! nog eens geluk! met dit geboren uur,
Regeer tot heil nog lange in Neerlands Vest en Muur,
En Goël wil voor ons u dierbaar leven sparen,
Bezielt met Wysheid, Deugd, en al wat Vorstelyk is,
Gedaalt (met Godt naby) uit zyn geheimenis.*

J.W.P.

Den Generaal Graaf van Chanclos, dien tyd in de Stad zynde, was in de grootste verwondering, over de welstand derzelve, en betuigde, dat het zyn verwagting zeer ver te boven ging, en al zo gemelde Graaf met de Baron Generaal van Cronström, en de Prins van Hessen Philipsthal, in drukke Conferentie te zaamen waaren, oordeelde men, dat over zaken van groot gewigt gehandeld is, en zodaanige maatregelen genomen zyn, die 's Lands Vyanden een geruimen tyd, en veel Volk zullen doen spillen, ten zy, zy de voorzigtigheid niet gebruiken, om van de Vest vrugteloos in 't kort af te zien⁴⁸).

Den tweeden stuurden de Ingezeetenen van 's Hertogenbosch, twee Scheepen met ververssing na Bergen op Zoom, op het loflyk voorgaan van Rotterdam, Dort, Amsterdam, Haarlem, Lyden, Weesp, en Schiedam, dat groote vreugde en blydschap in dien Stad komt te baaren, en de heldenmoet hoe langs hoe meer by het Guarnizoen komt te verdubbelen,

---

⁴⁸ Er zijn dus zodanige strategische beslissingen genomen die de vijand veel schade zullen toebrengen tenzij deze op korte termijn afziet van het beleg. Mogelijk duidt dit op het gebruik van de mijnen in de gracht, of het onder water zetten van de gracht.

de Vyanden die tot heeden toe noch niets gevordert zyn, hoewel zy groot werk doen, om het Lunet Utrecht te ondermynen, dat alles in zyn grond met zwaare hartsteen is gefundamenteert, en daar wynig hoop voor haar is, om zo ver te geraaken, dat zy haar doelwit komen te beschieten, zoude schoon genomen⁴⁹⁾ zy het al in de lugt deden springen, zo dat zy konden op de Capitaalen Gragt aandringen, daar zoude zy Batteryen vinden, die haar vermogen nooit zal toelaaten, dezelve te demoljeeren, en hoe nader dat zy al mogte komen hoe meer hinderpaalen zy in de weg zullen vinden, om haar voorneemen te rug te zetten, zo dat deeze Stad, gesterkt door zo een Edelmoedige Bezetting, die niet verflauwd, maar van tyd tot tyd toeneemt, in staat gevonden word, om de ruïnen⁵⁰⁾ van het Fransche Leeger te verwekken.

Een zeker Poëet laat hem over dit groot wonderwerk dus horen:

*'k Ben nog die Fiere Maagd, zo dikwerf aangerand,
Door Mavors⁵¹⁾ wreed geweld, bedrog, en looze streken,
't Is alles nog vergeefs, nooit wierd ik overmand,
Nooit ben ik onder 't juk van tirany bezweken.*

*Schoon ik door Lodewyk word vinnig aangetast,
Ik kan de Dwingeland de weerstand doen gevoelen;
Voor hem, nog ongewoon, ik staan onwrikbaar vast,
Zo dat hy niets verwind met zijn vermeedel woelen
Gestut door 't wys belyd van Nassou, mynen Held!*

---

⁴⁹⁾ (of)schoon; als ze er al in zouden slagen dat ze het lunet Utrecht zouden kunnen opblazen, dan zouden ze in de capitale gracht op andere batterijen stuiten.

⁵⁰⁾ De ondergang van het Franse leger

⁵¹⁾ De oorlogsgod Mars

*Myn nooit verwonnen kruin tart al des vyands lagen,
Hier zal de Merkpaal zyn, hier 't eind van zyn geweld,
Hier ziet zig Vrankryks magt geheel en al verslagen!
Vergeefs ben ik het wit van 's vyands dertelheên,
Ik zal tot zynen spyt myn kuisheid wel bewaren.*

*Ga voort, ô! Löwendahl, hoe fel van uw bestreên,
Myn tegenweer zal ook uw bloeddorst evenaaren,
Gy ziet myn Vest omringt van Lyken zonder tal,
Al dit vergooten bloed zal eens zyn wraak erlangen;
Schiet vry myn Stad tot puin, vernield myn sterken Wal,
Myn onverzaagde Volk zal me als een muur omvangen.*

Al schoon ik, in alles met dit Vers meede stem, zo kan ik uit de omstandigheden des tyds noch niet bemerken, dat de twee laatste reegelen, op dezen onwinbaaren Stad zullen toegepast worden, ja zelf de gedagten in Parys, en andere Fransche Steeden, lopen daar lynregt tegens aan, als dat het winnen van deze Stad, haar dagelyks het mistrouwen komt in te boezemen, waar om zy ook tonen, tyding bekomen te hebben, dat men op de Vest Bergen op Zoom een Os had verbeeld, met een Spinnenwiel, voerende dit byschrift:

*Wanneer de Os leerd spinnen,
Laat Bergen op Zoom zig winnen.*

Wat de waarheid van dit zinnenbeeld zy, laten wy ieder vry te verwerpen, of aan te neemen, maar dit is, en blyft waarheid, dat de Graaf van Löwendahl zyn laatste belofte van de Stad, den 10de dezer meester te zyn, zal mislukken, ten zy, zy hem zonder tegenstand, even

als alle de Steeden, die de Graaf van Saxen gewonnen noemd, in handen word gegeven, het geen niet van dit Heldhaftige Guarnizoen te verwagten, of te denken is.

Van den derden dezer, kreeg men tyding dat het Riviertje de Zoom, byna geheel zonder waater was, waar door de Franschen haar dorst, onuitspreekelyk geworden was, al haar onderneemingen zyn en blyven, voor haar even ongelukkig.

Hebbende wederom op de Forten de Rover en Kyk in de Pot, haar zoeken te vernestelen, doch zyn als de vorige ryzen, daar manmoedig van daan gejaagd, door agterlaating van veel manschap, ja men getuigt dat het daar zo een heevige slagtyd is geweest, dat het in geen Comperatie⁵²) by de anderen komt.

Ondertusschen had het Guarnizoen weer versterking bekomen van de Maaskant, waar over het vreugdebedryf weeder onder 't algemeen zeer groot was.

Den 4de had het Edelmoedig Guarnizoen weer twee Mynen doen springen tegens 't Lunet Utrecht, waar door een heel Corps Granadiers van haar in de lugt was gevlogen.

Terwyl de Franschen haar hoop hoe langs hoe meer afneemt om ooit meester van de Stad te worden, zo is onzen daar tegens geweldig aan 't groejen, om dezelve door de Goddelyke zeegen en bystand voor verdere onheilen te bewaaren, den Kamerling van den Graaf van Löwendahl, die ook als verscheide andere Officieren en Soldaaten, tot ons is overgekomen, verhaalt, dat alle de Officieren een haat tegens gemelde Graaf hebben opgevat, zo dat de oneenigheid in dien Graaf

---

⁵² Niet te vergelijken is met andere gevechten.

zyn Leger, zeer nadeelige en verderfelyke zaaden kwam uit te storten, doch alles kon hem derhalven niet beweegen, om het beleg op te breeken, of van de Stad af te zien, zeggende tegens de voorgemelde Officiers, „*dat hy de Stad Bergen op Zoom zoude en wilde bemagtigen, al zou het de halve Armee des Konings kosten, en dat alle de Yzere Kogels, die op gemelde Vesting verschoten wierden, door het ryke Zeeland in Zilvere zoude betaald worden*”.

Hy heeft gelyk, dat hy alles tegenspreekt, om den Koning zyn Armee zo kragteloos te maaken, dat hy het een, noch het ander daar na niet meer ter uitvoer kan brengen, hy doet de Republiek wel moeiten, maar door deze reukeloosheit, niet minder voordeel aan: want hy maakt zyn Koning, door zyn bedryf, voor eerst in staat om van de Stad Maastricht af te zien, dat Sardienje en Oostenryk, met wynig verhanding, meester van Dauphine zullen worden, en dat de Eer des Konings door zyn Krygsbewind, zodanig ten top zal stygen, dat hy alle middelen by der hand zal moeten neemen, om een zeer nadeelige Vreedden voor zyn Land te accordeeren, het geen wy uit zyn Krygskas, Scheepsmagt, Commercie, Manufacturen, Koophandel, Oost Indische Maatschappy, en de ruïnen die hem aanstaande is, gemakkelyk kunnen opmaaken, en wy zien ook zonnenklaar, dat de Graaf van Löwendahl daar sterk de handen toeleent⁵³).

Waar op de Deserteurs, op een vraag die eenige Passagiers haar deden, hoe het kwam, dat zy met 170 man gelyk, haar dienst verlieten, antwoorden, „*Wy willen wel voor de Eer des Konings ons leven laten, maar voor zo een karel niet, die ons maar tragt op de slagbank te brengen*”.

---

⁵³ Sterk aan bijdraagt.

Andere gekwetsten, in de Hospitaalen, over haar elenden beklaagt wordende, gaven tot antwoord, „*Twee Graven doen ons Graven graven*”.

Uitdrukkende met dit kort, doch wel gefondeerde zeggen, dat de Graaf van Saxon en Löwendahl, zynde den eene een Sax, den andere een Deen, niet anders ter uitvoer bragten, als het Fransche volk, dat in 's Konings dienst is, in de aarde te laten delven⁵⁴).

Regt anders is 't in de Linie, en in ons Guarnizoen, daar de Militairen haar Opper-Bevelhebber, de Heer Baron van Cronström, de naam van Vader geeven.

Doch zoude wy alle weeklagten, elenden, en droevige onheilen van de Fransche Soldaaten ophaalen, als ook hoe veel dat dagelyks krygsgevangen na Naarden, en andere Frontier Steeden van ons Republiek worden heen gelyd.

Wy zouden ons Bergen op Zoom, ons eenigste doel, en voorneemen uit de bygehaalde geschiedenissen, uit ons gezigt komen te verliezen, schoon het echter de waare grond, en echte schaakels zyn, die tot den keeten van de Graaf van Löwendahl hooren.

Eenige Hussaaren, van Franchipani, hebben een heel Convooy opgeligt, verscheide Waagens veroverd, en 70 Paarden in 't Campement gebragt, en dit dient tussche beide gezegd te worden, dat de Franschen, aan de Geldersche Roskammers, al voor drie maanden, toen de uitvoer van alles nog vry stond, 300 gulden voor een Paard hebben moeten betaalen.

Den 5de stond het in Bergen op Zoom noch op de oude en zelve voet, zynde de Vyande belet, om in geen eenen zaak te vorderen, ook begint

---

⁵⁴ Of is hier bedoeld dat twee graven (Saxon en Löwendahl) hun slechts naar de ondergang leiden.

haar Amunitie zeer te ontbreken, en wel vooral haar Buskruit, want van de tien Bomben, die zy in de Stad werpen, hebben nauwlyks drie de vermogens om te barsten.

En het geen alle wonderen verdient, is dit, dat de eiver⁵⁵) van onze Soldaten zo groot word, dat als zy van haar posten worden afgelost, zeer minzaam verzoeken, om daat te mogen blyven.

Een wonder! dat in zo een gevaarlyke tyd, daar het eenen vuur het ander voor by vliegt, onze aanmerking dubbeld verdient, daarentegen, nu de Franschen wederom haar kop tegens het Fort Kyk in de Pot gestoten hebben, wil haar Voetvolk niet meer in de Loopgraaven trekken, zo dat de Graaf van Löwendahl als genoodzaakt is geworden, de Dragonders daar in te sturen, de vyanden, die zich nu 24 uren agtereen hadden stil gehouden, begonnen haar ouderwetsche mooden weder op te vatten, en maaken een hevig vuur van alle kanten, zy staken een Myn aan, die zy dagten dat het Ravelyn Dedemon grotelyks zou hinder toe brengen, maar dezen onderaardsche Rots deed op haar geweld geen beweging van barsten, zynde van dat vermogen, dat hy geen Mynen vreest, als alleen die geenen dien hem de roemrugtige Koehoorn, in zyn eigen ingewand heeft laten graaven, en zich eerder niet ontsluiten zal, voor dat Nederlands Vyand hem van boven was meester geworden, ondertusschen was het Heldenvuur van 't Guarnizoen, (om zo te spreken) tienmaal heviger dan dat der Vyanden, waar uit den Graaf van Löwendahl wel kon bemerken, dat stilstand, noch vuur, hem geen soulaas kon toebrengen.

De Franschen die voor het Lunet Utrecht weeder eenige werken hadden opgereggt, (wierden om haar genomen moeite, eenigermaaten ten goede te komen) door twee van onze Mynen omver gesmeeten, zo

---

⁵⁵ IJver

dat haar iever en voorneemen daar door ten eenemaale gestremt is geworden, en veelen zyn door dat aard bersten gesneuveld, zo dat haar getal daar door niet zal aan groeijen, van onze hooge Wal wierd een Bom op de Vyande geworpen, die de voorzigtigheid heeft gehad, om een klein vyandlyk Kruidmagazyn in de brand te slaan, en mits de kleine konvojen, die zy nu en dan ontfangen, het welk haar krygs materiaalen, zomtyds veel na het eind doet zien, veel schaden heeft veroorzaakt, en weder een goet getal van haar Volk heeft gekost.

Het sappeeren dat de Franschen onder de grond doen, schynt wel haar grootste ernst te zyn, en de moet aan te kweeken, dat zulks haar eindelyk op de capitaalen Wal iets tot haar voordeel zal doen gelukken, maar daarentegen is ons Guarnizoen niet minder drok door Myn aan Myn te werken, waar door alle onderneeminge worde vrugteloos gemaakt,

om dezen dag noch iets van de onverzaagdheit van onze Vrywilligers te zeggen; het geen als een zaak van de allergrootste stoutmoedigheid verdient, in 't geheugen te blyven: tien van dezelve, gingen met eenige brandstoffs na een Battery der Franschen, en het geluk begunstigde haar, dat zy het wel onder de Vyanden kwamen te verdeelen, doch vermits de grote overmagt der Franschen, wierden vier van de tien dood geschoten, de overige zes na haar glorieus bedryf, keerde zonder hinder geleeden te hebben, vol vreugde weeder na haar even dappere Guarnizoen.

Edoch laat ons tot den zesden dezer overgaan, een dag, die ons niet minder hoop van overwinning, en ontzet als de anderen mededeeld, men begint thans te twyffelen, of de Vyanden niet genoodzaakt zullen weezen, zo door verlies als dissertie van manschap, een einde van dit

beleg te maaken, want het verlies is dagelyks ongelooflyk, maar komt niet in Comparatie van het geen zy lyden moeten, zo zy eens tot de capitaale werken willen overgaan, daar by is ons vuur alle dagen sterker, dan dat der Vyanden, ook vermindert het getal van 't Guarnizoen niet, want in de Stad zyn nu 56 halve Cartouwen, en 23 Mortieren, die zonder ophouden gestadig haar keel openen, en de Fransche het Yzer toespouwen.

Wy hebben nu voor de derde maal de grote Battery der Franschen omvergeschoten.

Als men eens overweegd, hoe elendig dat het voor haar in die Posten moet uitzien, daar geduurig de lyfberging onder de voet raakt, en met grote moeite en verlies een nieuwe moet werden aangeleegen. Zo kan het niet anders zyn, of haar hertnekkigheid moet vermurwen, en haar moed ten eenemaal met haar werken ter aarden nederstorten, daar by zyn zy in 14 dagen geen voet breed gevordert, ook zyn weder twee Mynen gesprongen, die de Vyanden veel bloed hebben doen storten, haar geheele verlies word nu op 22.000 man geteld.

Om haar noch meer het beleg zat te maken, is den PRINS ESTERHASI⁵⁶) tot op een groot uur met zyn onderhorige Hussaren, onder Bergen op Zoom gemarcheerd, alleen beoogende, om haar toevoer daar na genoeg en meester te worden.

Zy scheenen wederom iets op het Fort de Rover te zullen onderneemen.

---

⁵⁶ [Paul II Anton Esterházy](#), Oostenrijks-Hongaars veldmaarschalk; steunde vanaf 1741 de Oostenrijkse zijde in de Successieoorlog.

Dog daar was ook in alles in goed toeberydzal, om haar manmoedig te ontfangen.

De Brieven van de Vyanden zelf, zyn van zo een geringen inhoud wegens haar voordeel, dat zy alleen haar daar mede ophouden, om het verlies van haar manschap maar wat te verminderen.

Men debiteerd, dat zyn Allerchristelykste Majesteit, in een grote Krygsraad van alle zyn Generaals Perzonen, het oordeel over gemelde Vesting heeft willen horen, en hem aan de meeste stemme overgeeven, om het beleg te vervorderen of op te breeken, maar dat de Maarschalk van Saxen en de Graaf van Löwendahl, op haar knien zyn gevallen: verzoekende de Eer te hebben om zyn Majesteit die Vesting in handen te leveren.

Zo het waar is, zo is het de vierde verzeekering, doch van de drie eerste is zyn Allerchristelykste Majesteit geen voldoening gegeven, waar op dien Vorst zyn Oorlogsglorie zodanig door die Orakel spreuken zag ontfonken, dat hy ten eersten geresolveert wierd om 60.000 Man voor gemelde Vesting op te offeren.

Het Guarnizoen twyffelt ook niet, zo hy de lyn van zyn belegering komt te rekken, of hy zal zyn mildaadige opoffering daar wel in de pan zien slaan, en dat, zonder dat beide die Heldhaftige Graaven, haar van haar belofte zullen hebben gekweeten.

Doch hoe grootmoedig dat ons Guarnizoen is, zo steund het niet verder als op de Goddelyke hulp, bystand, en ontferming, en om de ongehoorde dwingelandyen, met een Bataviersche Heldenmoet te keer te gaan, waar in wy, in een toegezondene Missive, de waarheit zonneklaar bevinden, en ons genoegzaam bevryd, om daar met meerder gronden van waarheit van te spreken.

Godt die ik als de Beheerscher van aller Menschen herten stel, heeft naar den Weg dien Hy in zyn verborgen Heiligdom met zyn Schepzelen houd, ons den Bloeddorstige Lodewyk (door aanradinge van het heilloze Ministerie) als een Geesselroeden in zyn Vrymagtigen band doen ondervinden, met van tyd tot tyd nader aan onze Grenzen vyandlykheeden te doen pleegen. En wel zo, dat als het ware of geen wederstand tegen hem was te gebruiken, want voor de een, of andere Stad, Sterkte of Fortres leggende, wist hy byna als door een Prophetische Geest, in vooruitzicht te zeggen, wanneer hem de volgende Stad, Sterkte of Fortres, die hy beoogde in handen zouden vallen.

En dat zo voort gegaan zynde, van Stad, tot Sterkten en Fortres, is eindelyk voor en zelve op onze grond, en wallen genadert.

Onder een glimp van dezelve als een pand by haar voorige Rechten, Vryheeden, en Godsdienst te bewaren.

Schoon hy met een Allerontmenschte en Onchristelykste behandeling, derzelve Stad, Sterkte, en Fortres kwam aan te tasten, voorgevende tot aandrang van algemeene Vreedem.

Maar wat grond is voor dit alles? De Republiek in geen Oorlog zynde, behoeft geen Steden te verpanden, om de algemeene Vreedem te weeg te brengen, noch minder zonder beloften van Interest, en wie zoude zulks doen.

Een Lid van het Lichaam is niet wel in staat, en het geheele Lichaam is zulks in het minste niet voornemens. Doch vermits ik nooit de Wyzen der Raadsvergaderinge, noch der geheime Briefwisselingen of Ontdekkinge der zogenaamde Verborge Besluiten, hebbe bygewoond, of bewys van gezien, geef ik dit gaarn van te begrypen, aan verstandiger over, en keere my tot een omkeerende blyk, te zien in het Belegeren van de Vesting en Stad Bergen op Zoom: waarom

*verdiffeendeerd die zich dapperder? waarom langer? waarom met minder vreezen van overtegaan? (schoon hy dezelve aantast als noch geen Stad, Sterkte of Fortres door hem is aangetast)
Het antwoord en algemeen Gevoelen der Menschen is daar op,
„wy hebben een ander Stuurman aan het Roer, ons Schip van Staat word zo niet meêr geslingert, en om het noch meêr voor Stormen en noch niet ontdekte Klippen te bevyligen, word de Cours op het Huis in 't Bos beschreeven, op dat die Eolussen⁵⁷) niet blazen, voor dat het te laat is, en de gewenschte Rhee, met hulpe van den Almachtigen, onder het gelyden van zyn Goddelyke Bescherminge, mag bezeild worden”.*

Den Generaal Schwartzenberg, die onze Wal wederom kwam bezigtigen, bevont hem by uitnemenheit in staat, en was wonderlyk over der Helden-dapperheit van het Guarnizoen voldaan, men moet waarlyk bekennen, dat ieder Generaal, den Titel van een tweede Argus verdient, wyl haar dagelyksche zorg en ernst haar door hondert oogen doet uitzien.

Den 7de wierde 102 Franschen krygsgevangene, over 's Hertogenbosch, Utrecht, na Naarden getransporteert.

Den 8ste heeft men vernomen, dat de Franschen de Battery, die zy tegens het Ravelyn Dedemon hadden opgeworpen, bestaande in zes stuks Kanon, door het onophoudelyke vuur van 't Guarnizoen, dat door twee nachten, en een dag zyn kragt beproeft te hebben, de gemelde Battery gedemoljeerd is geworden, blyvende de Vyanden, noch als voren zonder iets gevordert te hebben.

---

⁵⁷ winden

Den 9^{den} heeft men geen Kanon, zo min van het Guarnizoen, als onze Vyanden hooren losbranden, het geen eenige bedenkinge veroorzaakten, dat de Vyanden het beleg hebben opgebroken, maar also wy van eenige vrywillige Werklieden, die van Hunnen Edele Groot Moogende daar toe genodigt zyn, kwamen te verstaan dat de Franschen, het beleg niet dorsten opbreken, uit vrees van in hun Ritteratie, door de Linie in de pan gehakt te worden, zo bevond men dat zy met haar opzet bleeven continueeren.

Den 10de waaren de Franschen voor de vierde maal bezig om by het Lunet Utrecht een Battery op te werpen, om op het Ravelyn Dedemon bres te schieten, doch het onophoudelyk vuur, dat zich tegens des Vyands voorneemen zo grootmoedig kwam aan te kanten, belette haar om iets ten nutte van de Battery te vorderen.

Dog zo zy al meester van Dedemon kwamen te worden, ja doordrongen tot in de Capitale Gragt, daar zy Battery by Battery zoude vinden, waar van het bovenvuur haar zo wel zou ontvangen, als de afgrondskolk, daar zy haar voeten op neder zoude zetten, want zy kunnen haar buiten alle twyffel wel verzeekeren, dat noch 80 Mynen tot haar dienst gereed zyn, om haar na de Eeuwigheid te zenden, en haar vyandelyke Koning zyn Armee zo uit te putten, dat hy niets of wynig na dezen tyd weder onderneemen zou.

Niet wynig moet ons het gewigt van deezen onverwinbaare Vesting verwonderen! Niet minder doet het dappere en getrouwe Guarnizoen, door haar onweerstaanbaren en grootmoedige Krygsbedryven onze Zielen verrukken!

Niet minder is de Barmhertige Godvrugtigheit, oorzaak dat onze Zielen, als uit het logge Lichaam na Gods ongenaakbaren Heemel Throon worden opgetrokken!

Als wy de Liefde-Pligten, en de grootste weldadigheeden van onze Eensgezinde Patriotten beöogen, die met hun Zielen, hun Beurs ontsluiten, om onze Helden voor haare trouw en dapperheit, niet alleen alle nooddruft, maar alles wat tot verkwikking en versterking dienstig is, komt te beschikken, en daar de eene Stadsgenoot, (als in een Loopbaan om prys) den anderen tragt voor by te streeven.

*Myn God! Wie kan 't besluit van uwe Raad doorgronden,
In deez' bedorven eeuw! Daar helsche Eigenbaat,
En gierigheit, byna word in elks Ziel gevonden:
Dat gy toch Mededooge en Liefde in Mensche laat?
En nog Standvastigheit by Neerlands Trouw doet blyken,
En onze Vyands magt, door dappere tegenstant,
Zyn opzet stuit, zyn moed doet dynzen en bezwyken;
En houd de Pylen in haar onverbreekbre band
Gy die de zinne, van de Staat, verëend, word heeden,
Gelooft, gedankt, en om meer zeegen aangebeeden.*

Men vernam noch dezen dag, dat de Franschen vyf Batteryen hadden opgeworpen, om op het Ravelyn Dedemon bres te schieten, die zy zo lang hadden bedekt gehouden, tot dat dezelve voltooit waaren, dezelve waaren met 6, 4, en 2 stukken Kanon beplant, maar ons Volk zulks hebbende ontdekt, heeft al een van twee stukken omver geschoten, en men is niet anders van gedagten of de andere zullen in wynig tyd het zelve voetpat moeten volgen.

Doch niet tegenstaande haar gewigtige uitvoering, waar van wy gezegt hebben, zyn zy in de grootste verleegentheit, die men kan bedenken, ontstaande, dat zy van agteren, een aanval te verwagten hebben, het geen een rontom heete hel voor haar zal zyn, alzo zy voor uit niet kunnen, tegens het vuur, en werken van de Stad indringen; en van agteren geheel en al in hun retransie bezet zoude worden.

De Vyanden die dan van haar nieuw opgeworpen Batteryen begonnen bres te schieten, en wel op de twee Capitaale Bolwerken, zynde Pucelle en Koehoorn, hadde wynig gedagten, dat zy zo Cordiaal⁵⁸) van ons Manmoedige Guarnizoen zoude beantwoord worden, die met alle haast een vuur, een hel gelyk, daar op uitbraakte, waar door 4 à 5 stuks Kanon van de Vyanden onbruikbaar wierde gemaakt, en wat mag haar dat verkeerde opzet doch te staade komen?

Wyl haar geen generaale bres zal toegelaaten worden, of zy moeten alvorens van de Ravelyn Dedemon meester zyn geworden, het geen noch vry veel voeten in de aard heeft, gelyk wy vroeger hebben aangetoont. Daar by komt haar dit noch op nieuw te benadeelen, dat het Guarnizoen weer een magtige Battery op het Lunet Zeelandia heeft opgeregt, die in staat gesteld is, om de Vyande in de Flank te schieten.

Den 11de kreeg men op nieuw weer hoop, dat de Vyanden haar onderneeming ten eenenmaal zoude moeten te leur stellen, terwyl dat by die gedemoljeerde Battery, noch een tweede om ver wierd geschoten.

De Mineurs die het zo min aan krygsmiddelen, als dapperheit ontbreekt, hadden haar eiver, ten nadeelen der Franschen zo wel besteed, dat zy door het afsteeken van een Myn, in de nagt den

---

⁵⁸ Hartelijk, enthousiast

andere Battery deeden springen, welk gedonder den overige van droog zand opgeworpen, deed instorten.

Zo dat het gebruik derzelven ten eenenmaal benomen is, en de Franschen daar by niets hebben gepropheteerd, dan dat zy vier à vyf honderd man daar door aan de dood hebben overgegeeven.

Zo dat hier is uit op te maaken, dat de Franschen, die op het Lunet Pucelle en Utrecht, post gevat hadden; en den 10de de Communicatie van beide die werken hadden afgesneeden, eer zy noch de geringste vrugten daar van geplukt hebben, en den 11de dat wederom hebben moeten verlaaten.

Het is wonder! dat men van Parys, Brussel, Antwerpen, en van meer Steeden leest, dat de weddingschappen van deze Vesting, van overgaan, of deszelfs ontzet, van dag tot dag hoe langs hoe grooter worden, doch voor de laatste party is het getal het grootste.

Zo ik alle de Brieven van de Franschen Officiers, die te Parys, in 's Konings Leger, en andere gemelde plaatzen, hier wou ter neder stellen, men zou medelyde krygen met de Elenden, die zy daagelyks onder de Graaf van Löwendahl moeten uitstaan, en het geen het ergste van alle is, voor die berugte Krygshelden, zy zyn en blyven alle van gedagten, dat zy voor die Vestinge zullen moeten opbreeken.

Edog, wy blyven met ons verlangen uitgerekt, en een gestadige wensch oefenen, dat de vyanden voor dezen Vesting in het kort haar kop zullen stooten, en haar daar door tot den aftogt moeten beryden, wyl Gode zy Lof! en Dank! en zyn Heiligen Naam kan daar nooit na waarde voor gepreezen worden, dat wy in de tyd van twee maanden, dat den vyand daar voor geleegen heeft, nog geen een nadeelige tyding hebben gehad, maar dat alle haar toeleggen gestadig verbroken zyn.

En de Eeuwen zullen ten allen tyden by onze nazaaten getuigenis draagen, dat het beleg van Vrankryk voor deze beroemde Vesting zyn middelen heeft uitgeput, zyn krygsmagt geruineerd, en zyn twee raadgevende Generaalen, (tot noch des Konings oorkussen) met hulpe van den Almagtigen, hoe nader dat zy door de tyd mogte komen, en hoe meer tot een generaalen bres vorderen, hoe bitterder de klauwen van Nederlands Helden Leeuw, in haar ingewand mogen gevoelen, en haar die slagen beweegen mogen om af te trekken, om geen onschuldigen meer te beledigen.

Niet alleen doet onze Linie en Guarnizoen wonderen! by wonderen! maar de Oostenryksche Hussaaren doen zaaken daar 't verstand voor stil staat.

Dezen dag had de Majoor van de Beyersche Hussaren, die in dienst van onze Edele Grootmogende zyn, met een getal van 100 man, de Nethe⁵⁹) gepasseerd, daar zy 5 Scheepen met nooddruft voor het Leger, van Löwendahl geballast zaagen, voorzien van Hembden, Dekens, Kouzen en Schoenen veroverd en verbrand: Een gedeelte van de Sluis te Brussel heeft gedemolieerd, en het stond op het punt, of zy hadden noch een Kruitmagazyn aan de vlam opgeofferd.

Ja, de Fransche Koning is in de grootste verleegentheit, om van dat geselschap op zyn t'huis reis, opgeligt te worden, heeft om deze reeden al twee keer zyn reis moeten staaken, en zyn Leger is door het beleg van Bergen op Zoom zo uitgeput, dat het geen genoegzaam secours voor zyn Majesteits vyligheid meer kan missen, daar en tegen groeid ons Volk noch hoe langs hoe meer aan, en uit Engeland wordt weder versterking te gemoet gezien; uit het Carelstadters⁶⁰) zyn 700

---

⁵⁹ Rivier de Nethe langs Lier en Boom, zuidelijk van Antwerpen.

⁶⁰ Mogelijk is hier Nijmegen, Keizer Karelstad, bedoeld.

man gearriveerd, en de twee Batteljons van zyn Hoogheid onze Stadhouder verwagt men in allerhaast.

Van den 12de was men verzeekert, van 't geen van de vorige dag, van ons gemeld is, om dat men van de Fransche kant geen Kanon meer kwam te horen, zo dat zy door haar stil zitten, getuigenis geven, dat zy wederom te eenemaal onklaar zyn geworden, doch de onzen volgde daarom haar ouderwetsche tred.

Den 13de hield het Fransche Kanon zich nog altijd stil. En men kreeg dezelve dato, tyding uit Brussel, dat de Oostenryksche Hussaren weer grote stropinge hadde gedaan, alzo zy in kleine vaartuigen de Rupel overvoeren, en de Postschuit uitplunderde, staken drie gelaaden Vaartuigen in brand, maakte haar meester van 13 Boere Paarden. Maar het geen wel de ziel van alle plunderingen is, en Vrankryk de meeste naweeninge zal baaren, is dat zy tussche Tubis ⁶¹⁾ en Halle, des Konings Postiljon hebben opgeligt, en hem van zyn valies ontroofd, waarin zyn Majestijds ordres in waare geballast, men twyfeld niet of daar zyn een ryk getal Diamante, Wisselbrieven, en ander klynodien, van onbedenkelyke waarde in geweest.

Doch et zal nodig zyn, dat wy wederom tot onze Heldhaftige Vesting overgaan, waar over de Fransche Koning hem zeer misnoegt toond, over de lankwylgheit van dat beleg, en de ruïnen die hy daar door komt te lyden, wel ziende dat zyn Generaals Helden zyn, wanneer haar Armee drie tegens een kan uitmaaken, en de Vestinge vermeesteren, wanneer dat haar wynig of geen tegenstand gedaan word, daar het voor Bergen op Zoom contra afloopt.

---

⁶¹ Tubeke

Een voornaam Officier, van het Leger van de Graaf van Löwendahl, schryft aan een Officier van des Konings Leger aldus:

„Wy hebben nu agt weeken voor deze Stad gelegen, en het is met het beleg gegaan, na ons bekende spreekwoord: à bon Chat bon Rat, en het mogt wel nog verder zo voortgaan, en evenwel onzeker blyven, of wy nog zullen meester van de Stad worden”.

Doch de eigen stof zal wel het alleraangenaamste ons voorkomen; deze dag kwam ook dat welgelaaden Schip, dat door de weldaadige Delvenaars, na Bergen op Zoom gezonden was, te Tholen aan, waar van wy deze volgende Brief zullen plaatzen, zynde vol aanmerkinge, en ieders oordeel en overweeing dubbel waardig.

„Wy zyn gisteren middag by Tholen aangekomen, alwaar wy order kreegen, aanstonds na Bergen op Zoom te zylen, om dat wy de allernodigste goederen in hadden.

Terwyl meer dan 200 andere Scheepen, wiers lading zo nodig niet was als de onze, daar moeste blyven leggen.

Wy gingen ten 5 uren onder zyl, en kwamen ten half zeven uren behouden te Bergen op Zoom, daar wy, zo dra men hoorde waarin onze lading bestond, met alle blydschap ontfangen wierden.

Myn Reisgenoot, die als Contrarolleur over de Lading gestelt was, begaf zig met den Schipper aanstonds na zyn Excellentie den Heer Generaal van Cronström, en de Prins van Hessen-Philipsthal.

De Heer van Cronström ontfing hem zeer mindelyk, hebbende de voornoemde Prins te veel te doen met uitvallen, die er gedaan moeste worden, betuigende zyn genoegen over het meedebrengen, en gaf aanstonds order aan de Generaal Ontfanger, het Schip van Delft ten eerste te lossen, gelyk gedaan wierd.

Toen wy te Bergen op Zoom kwamen vonden wy het daar heel wel, en het schieten niet zeer hevig, maar tegens 8 uren begon het schrikkelyk met Bomben, Haubitzen, en klyn geweer, het geen de geheelen nacht duurde, zynde ons vuur by continuatie veel sterker, als de Franschen.

Gisteren avond ten 1o uren, wierde er twee uitvallen gedaan, den eenen door 70 Vrywilligers, die het geluk hadden een Fransch Officier, die de wacht had voor het Lunet Zeelandia, daar den uitval uit geschiede, te doorsteeken, en de Fransche Soldaten van die Battery te rug te dryven, een klein Noormannetje sprong op die Battery, en vernagelde de beide Mortieren die er opstonden. Terwyl hy hier meede bezig was, kwam een Fransch Officier na hem toeloopen, om hem te doorsteeken, het Noormannetje dat ziende, riep schielyk zyn maat, die een Soldaat van het Regiment van Lewe was, om hem te hulp te komen, het welk deze aanstonds deed, steekende die Officier met de Banjonet op de Snaphaan, door en door.

Den andere uitval geschiede uit het Lunet Zeelandia, het welk ons Volk het geluk had, om vier stukken Kanon te vermeesteren, die alle te vernagelen, een Officier met eenige Soldaten krygsgevangen te rug te brengen, dien zelve nacht sprongen twee Mynen, een van ons, waar door de Fransche veel Volk verlooren hebben; en een van de Franschen, waar van de onze 50 man gebleeven is, door dien de Luitenant Driehuizen, van het Regiment van Thierry, de oorzaak daar van was, dat door het springen van die Myn, een gedeelte van het Lunet Utrecht sprong, en eenige Casimatten geruineerd wierden. In de Herberg waar voor ons Schip lag, waaren Varensgezellen, die als verwoed waaren, om dat zy die uitvallen niet hadden mogen helpen doen.

Met één woord, al het Volk is hier zo couragieus, dat het my niet mogelyk is, zulks uit te drukken, wenshende niet anders, als maar tegens de Fransche te moogen vegten, &c. &c. &c en van dit laatste getuigen ook alle Passagiers, die uit nieuwsgierigheid de Vesting bezigtigt hebben”.

De Franschen die beginnen, zo men tyding bekomt, op de Sterkte Koehoorn bres te schieten, doch deze tyding heeft wynig zekerheit, maar er word in tweemaal 24 uren een generaalen bres van de vyanden egter tegemoet gezien, daar het Bastion Koehoorn wel het allermeest door staat te lyden.

Maar alzo ons Bastion William, met onze Batteryen wel in staat is, zo maakt men alle klarigheid om haar verdere onderneming daar door te beletten.

Zy geven voor, haar bres uit 48 Ponders te vervorderen, en dringen thans zo na, dat de versterking die men 's avonds uit de Linie, in 't Guarnizoen krygt, door haar Schutgevaarte getroffen konde worden, zo dat het heeden begint aan te zien, dat het de vyande mening⁶²) word, de Stad aan te zullen klampen, en het uiterste daar voor te waagen, waar toe ons Guarnizoen wakker op hun hoeden is, om de zelve in alles te verhinderen.

Den 14de 's nachts schoot ons Guarnizoen zo onophoudelyk hevig op den vyand, dat haar Batteryen daar door zyn in den brand geraakt, Het onophoudelyke schieten, zowel van de belegeraars, als die belegert zyn, maakt weerzyds veel gekwetsten, waar op de Stad Vlaardinghen, alle mogelyke vlyt heeft aangewend, om ons Guarnizoen met

---

⁶² Erin beginnen te geloven, de stad aan te zullen klampen.

Plukzel⁶³), en oud Linden⁶⁴) voor de Verbanden te voorzien, daar Vrouwen en Schoolkinderen met alle mogelyke vlyt, by nacht en dag aan arbeiden.

De onderneeminge der vyanden, neemen grotelyks toe, en schynen geen gevaar, hoe groot meer te vreezen, die egter buiten zaaken, daar het grootste vernuft geen doorzigt in heeft, onmogelyk haar doelwit kunnen beschieten, hebbende dezen dag, noch door het springen van een Myn, tusschen de twee en drie honderd het leeven moeten laten.

*Hier is de tweede Maand van dit Beleg verstreken,
Der Helden dapperheid! van Neerlands Leeuw vertoont:
ORANJES ryp vernuft met eeuwige lof bekroond!
Waarvan tot roem nog lang het Nageslagt zal spreken:
Geen Stad als deze heeft zoo'n Heldendeugd betragt,
Wyl zy tot eeuwige Eer zig dapper zoekt te weeren,
Gelukkig als de Magt de Trouw hier doet braveren,
En Waakzaamheid gestaag verwerend hulp toebragt.*

Den 15de was tot Bergen op Zoom en in de Linie nog alles in gewenschten staat van tegenweer gesteld, van de Stad wierd een uitval op de Vyanden gedaan, daar weder twee Stukken Kanon en twee Mortieren door vernageld wierden.

Den 16de 's morgens begonnen de Vyanden op het Ravelyn Dedem te stormen, en wierden door eenige Compagnien Grenadiers in dit werk zeer begunstigt, de Bres was zeer gering, die zy op het gemelde Ravelyn hadden: zoo dat men voor geen aanval der Vyanden scheen te

---

⁶³ Verbandwatten

⁶⁴ Verbandlinnen

vreezen, ook was de tegenstand op het gemelde Ravelyn zeer gering in Manschap, en men getuigt, dat zy weinig haar pligt kwamen te betragten, zo dat dat de Bezetting haar spoedig met de vlugt heeft gesalveerd. Het geeft wondere bedenkinge, waarom dien Ravelyn door zyn weergalooze Myn niet aan de Lugt is opgeoffert?

De Vyand, die zyn glorie en dapperheid daar niet weinig door aan 't groeijen kwam, smecten een onophoudelyk getal Bomben van haar Gallery op de Stad, drongen met geweld op de capitaale Gragt in, en beklommen de Bastion Koehooren en Pucelle, daar de Bres even gering was als te Dedem.

Staat my toe, Lezers! dat ik in 't kort myne gedagten over dit werk eens ontsluiten mag.

Men verhaalt, dat het Garnizoen een dappere tegenweer op den Vyand heeft gemaakt, maar waarom de nog tagtig overige Mynen niet gebruikt? Waarom die Batteryen, die men in de capitaale Gragt had, niet werkstellig gemaakt? Waar van de Vyand, volgens opgeven, geen vermogen zou vinden, om dezelve te breeken.

Men getuigt, dat de Bressen der Vyanden zo klein waren, dat maar 3 à 4 Man daar door kon, waarom dan niet tot zo een gering getal ingedrongen, al eer men zo veel duizende binnen weinig tyd tegen kreeg?

Ik weet wel, dat eenige Poëten WRAAK! WRAAK! uitschreeuwen, en andere het Fransche Verraad uitbazuinen. Maar vertrouwt my, ik ben een Patriot, die den zegen der Wapenen van de Nederlanden afsmeek! en het heil derzelve met myn bloed wensche te koopen. Maar ben egter verplicht onzydig te spreken:

Was het der Franschen pligt niet, om haar voornemen te styven? Alles te onderneemen wat haar mooglyk was? immers ja.

Was het het Garnizoen haar pligt niet, op het schieten van 4 Bressen dezelve yver te betoonen, welke zy betoont hebben in het demoljeeren van 's Vyands Batteryen en het slagten van zoo'n meenigte Vyanden? Immers ook ja.

Maar de zaak daar latende, blyven wy verhoopen, dat hier de Spreuk der Spanjaarden in het Beleg, en 't Ontzet van de Stad Leyden geen plaats gehad zal hebben:

*Wanneer de Vyand kwam, zo leiden wy te slaapen,
En daar geen Vyand was, daar stond men in de waapen.*

Het Garnizoen van binnen deed egter de grootmoedigste tegenweer die men verlangen kon, om de Vyanden haar onderneming te beletten, en dreven dezelve tot twee keeren weder te rug; maar waar bleven toen de 48 Ponders, die men met schroot zou vullen, om den Vyanden in de bres een welkomst-groet te geven? Waar de 200 Maaijers met haar Syzen, om de Overspringers de inkomst te beletten? Waarlyk goede voornemens, op haar tyd in 't werk gesteld, zyn heilzaame en loffelyke krygsbedryven.

Edoch twee zaaken zyn er, waar in ik met myn eindig vernuft niet in het oneindige kan zien:

het eerste is, of het den Allerhoogsten en Alwyzen God niet behaagd heeft, om Neerlands hoogmoed op die dappere defensie te vernederen, wyl dien Alwetenden bekend is, dat wy nietige Schepzelen al te veel op den vleeschelyken Arm ons vertrouwen vesten;

en **het tweede**, of het God niet in zyn Alwyzen Raad beslooten heeft, om onzen Lands-Vyand op den hoogsten trap van glorie te doen optreden, om hem door dat middel te laager en elendiger val te veroorzaaken.

Beide zien wy niet door, en laten dezelve met de allerdiepste vernedering aan dat oneindig en alleen volmaakt Opperwezen over, zonder ons ook verder te bemoejen, wat men noodig had voor die Vesting geoordeeld, om dezelve te behouden.

Zyn Doorlugtige Hoogheid de Heere PRINSE VAN ORANJE EN NASSAU, tusschen den 16de en 17de, door drie byzondere Postilions de droevige en onaangenaame tyding bekomen hebbende:

Dat deeze zo heldhaftige, als roemwaardige Vesting, zynde de naaste, en op een na de laatste Berriere van onze Republiek, door verrassing

was ingenomen; een werk, daar de grootste en stoutmoedigste Nouvellisten onzer Eeuwe de minste denkbeelden niet van konden maaken, en het geen in de ooren der Patriotten als een donder is ingeslagen.

Wy dan, die tot dusverre de moeite hebben gelust, een wonder der wonderen, een wederstand, die alle wederstanden in krygsbedryven is te boven geklommen, aan de Landgenooten tot een eeuwige gedagtenis mede te deelen, daar ons gebed, zugt en dagelyksche wenschen altoos waren uitgestort, om des Vyands aftogt te zien en zyn opzet verbryzeld: geven 't heden in handen van den Alleenwyzen en Almagtigen God over, en wenschen bequaam gemaakt te zyn, om met den Aardsvader Abraham te kunnen zeggen: „De Heere zal 't voorzien”.

En zullen kortelyk de verkrachtiging van *een Wal, die tienmaal de driften der Vyanden wederstaan heeft*, voor het oog der regtzinnige Patriotten afschilderen, waar in de barbaarsche Tirannyen en vervloekte Onmenschelykheden der Franschen in den jaare 1672 niet willen toegeven⁶⁵).

Men kreeg uit Bergen de tyding dat de Koning van Vrankryk 4000 goude Louizen heeft gespandeerd, om de dapperheid van zyn Soldaaten in 't Leger van den Graaf van Löwendahl te koopen, om eens die sterke en gewigtige Vesting, waar voor hy over de negen weeken het hoofd gestooten had, meester te worden, en een gelyke som, zo hy dezelve in handen kreeg, aan de Overblyfzelen van dat Oorlogs lotgeval en de Geblesseerden na mate van haar Blessuren uit te delen.

---

⁶⁵ De tyrannien en onmenselikheden van de Franschen niet voor die uit 1672 onder doen. (Toen Lodewijk XIV de republiek Holland bedreigde)

Een zaak, die de dapperheid by zyn Troupen (al eenige maanden verstorven) een nieuw Leven gaf.

Zy dan, op hoop van de toekomstige belofte te verkrygen, maakten een getal van 12.000 Man uit, om den generaale Storm op de Stad te doen.

Zy hadden altoorens een Logement in de Lunette gemaakt, de Stormgaaten, om Bres te schieten, in allerhaast bereid, de Wegen in goede staat gebragt, en alle deeze Werken geschiedden zo heimelyk, dat het Stads Garnizoen nog Linie daar niets van kwam te bemerken. Haar aannadering geschiedde des Nagts ten drie uren, en de generaale Storm begon, zo als wy gezegt hebben, op het Ravelyn Dedem ten ses uren, het welk met twee Beyersche Regimenten bemant was, die haar niet na behooren van haar pligt hebben gekweeten.

De Vyanden, die door deeze gewigtige Attaque haar hoop voelden aangroejen, begroetten het Garnizoen daarop met een talloos tal van Bomben: ten ses uren gebruikten zy de Stormleeren, om de hooge Wal te beklimmen, terwyl zy van de capitaale Gragt meester waren, onder een onophoudelyk geroep: „*Slaat dood! slaat dood!*”.

Men getuigt, dat zy door de Forcie van wylen den Ingenieur Flinius⁶⁶) zyn voor het grootste gedeelte in de Stad gedrongen, en waren al op de Markt in grooten getale, eer het Garnizoen haar na behooren kon wederstand bieden: Het Hôtel, of Hof, daar veele Opper Officieren en Regenten vergadert waren, was van vooren ten eenemaal bezet, onderwyl rukten andere voor de Poort, die zy met sterk schieten van

---

⁶⁶ Sortie Fullenius, tegenwoordig aangeduid als ‘Franse Sortie’ was de poort in de wal voor het bereiken van het ravelijn Dedem. De sortie was vernoemd naar de Ontvanger Fullenius.

Kogels ontslooten, Den edelmoedige Gouverneur de Prins van Hessen-Philipsthal deed twee Regimenten binnen de Wal op den Vyand aanrukken, die haar een goede breedte te rug dreeven.

Ja zelf het Garnizoen kreeg moed, om den Franschen Vyand weder uit de Vest te jaagen, het geen buiten allen twyffel na wensch gelukt zou hebben, zo zy, (tot groot leedwezen van welgeaarde Patriotten,) geen nieuwe versterking bekomen hadden.

Men moet met waarheid getuigen, dat de Stad zig zo grootmoedig verdedigde, dat het geen Naam van Slagveld kan draagen, maar met de droevige Titel van een Moordtooneel genoemd moet worden, want de aandrang op elkander was ysselyk, gelyk te denken is, daar zo veel door de Bajonetten om 't Leven zyn gebragt, als door de Snaphaans-Kogels, en dat onder het onophoudelyk geroep: „*Vivat la Roy*” en „*Vivat Oranje*”.

Welke Defensie wy met verlies van veele brave Officieren hebben moeten koopen, De Heer Colonel Zoutelande, alsmede de Capitein Grieffencrantz en de Graaf van Lasperg zyn gedood.

De Capitein Krack en de Luitenant Mingingen, Rosendaal, Nostitz, Zigler en Bemersen zyn gequetst, en hebben moeten agter blyven, de Prins van Hessen Philipsthal is mede gequetst, maar bevryd gebleven van de handen dier wreede, men vermist nog verscheiden Officieren, van wien men niet weet, of zy dood of gevangen zyn.

Het getal der Gemeenen⁶⁷) is alsmede nog agter het Gordyn der Onwetenheid verschoven, wier getal mede maar al te veel zal zyn, vermits de Markt, of liever het Moordtooneel, niet als met Lyken

---

⁶⁷ Het gemeen, ofwel de gewone soldaat, werd anders dan de officiers kennelijk niet apart geteld.

bezaaid was; en, volgens geloofwaardige Ooggetuigen, leiden dezelve op eenige plaatzen drie hoog op elkander.

Doch wat hoeven wy breeder van onzen grootdaadigen tegenstand te spreken, dat te roemen is, dat het Guarnizoen het grootste getal heeft nedergestort, daar de overmagt der Vyanden onze weergalooze Helden in het heetste van het gevegt tot de Retirate heeft genoodperst, en gedwongen, onzen oogappel, onze hoop en aller zielen wensch te verlaaten: zo dat 's morgens die lang beroemde Vesting, die zyn Vyanden tien byzondere reizen heeft konnen wederstaan, ten tien uren in de handen der Franschen is vervallen, met agterlaating van 200 Stukken Kanon en al ons Krygstuig, dat Bellona ⁶⁸) als haar Magazyn ter defensie aldaar byeen had kunnen brengen, met tusschen de 1300 en 1400 Krygsgevangenen, het geen een groote verslagentheid in de Vrye Republiek heeft te wege gebracht.

Daar schiet niets als dit droevig Treurspel voor ons over, dat de Fransche tyranny en bloeddorst door dit gruwelyk Moordtooneel nog niet verzadigt was: maar aan de onnozele Burgers en Ingezetenen haar moordlust nog moesten koelen, ontziende geen eerwaardige gryze hairen nog eerstgeboren jeugd: maar hebben dezelve op de allerontmenschelykste wyze om het Leven gebracht, met dezelve aan Degens en Bajonetten te steeken, zoogende Vrouwen met haar Kinderen aan de borst aan haar moordlust op te offeren.

Ja zelve getuigen sommigen, het Hospitaal met Zieken en Gekwetsten aan vier hoeken in de brand te hebben zien staan, en dus als een Brandoffer van haar wreedheden te hebben moeten ondergaan; bewys gevende, dat zy in dat heilloos bedryf haarer Voorzaaten van

---

⁶⁸ [Romeinse krijgsgodin](#), oorspronkelijk Duellona geheten.

den jaare 1672 niets toegeven, maar was het mogelyk, in gruwel haar nog te boven gaan.

Een zaak, beminde Lezers en hoogloffelyke Land- en Stadgenooten, dat ons op de allererinnerlykste wyze ter geheugen word opgeoffert, wat yslyk noodlot dat wy te wagten zouden hebben, wanneer dien heerschzugtigen en bloeddorstigen Koning zyn vlerken eens weder in het Nederlands Staatendom kwam uit te spreiden, die zelfs uit een tirannische wreedheid zyn eigen Geloofsgenooten niet ontziet.

Twee heilzaame wegen zyn dan op heden nog voor ons open, om die tirannyen te ontgaan, en zyn dwinglandyen van onzen nek te weeren: *Het eerste* is, dat wy onze grootmoedige en hertverstokkende zonde en ongeregtigheden van ons weeren: God onzen Heilbeschermer met een verslagen hert en een verbryzelde ziel om genaade smeeken, hem bidden, dat hy de maatregelen der Krygszwaarden gelieft te bestieren: En ons onder onzen Wynstok en Vygenboom een gerust en zaalig Leven vergunnen.

Het tweede, dat wy nu met liberaale herten en open handen staan, om onze hoogloffelyke, welwyze en zorgvuldige Overigheid, als ook onze WELBEMINDE zyne Doorlugtige Hoogheid den Heere PRINSE VAN ORANJE EN NASSAU, onzen lang gewenschten Stadhouder, door de mildaadigheid van onze Vrywillige Gifte in staat te stellen, dat zy eerlang den heerschzugtigen Koning van Vrankryk verpligten, het Krygszwaard uit de hand te werpen, en het heilpad van een zaalige en langgewenschte *Vrede* te betreden, wyl de VREDE in haare beminnellyke schoonheid aanschouwd niet dan allerhande Fonteinen van welzyn opend, zo na Ziele als Lichaam, en dus de Loopbanen geeindigt zynde, verhopen wy,

naar het Eeuwig en Onveranderlyke Raadsbesluit van Jehova, de
Almachtige op een gewenscht en tot ons heil bedoelend

E I N D E.

I n v a l l e n d e   g e d a g t e n
b y   h e t
O v e r g a a n
v a n
B e r g e n   o p   Z o o m

Beef, beef, ô Nederland!
Jehova's slaande Hand
Dreigd ons nog meer te drukken,
Den Wreden gaat nog voort,
Zo lang 't Hem moog gelukken,
Vernield, en Brand, en Moord!

Een levend Schildery
Geöpend, ons naby
Beklagelyk te aanschouwen:
(Zy, die het Ondergaan)
Bekleede ons staag met Rouwen,
Bepaale ons stil te staan.

Die onverwinb're Vest,
Hoe moedig, wierd ten leest
Verrast, en Overwonnen;
(Schoon Tienmaal aangerand,)
Wier drift, hoe wreed begonnen,
Gestuid door Tegenstand.

Nu leid dat Pronkjuweel,
Die Vest, die het Gareel
Van 't Staatendom zou mennem,
Door 's Vyands magt vermand:
ô Godt! men moet bekennen,
Het is Uw Vrye Hand.

Gedoog myn Smeek- Gebed,
Uw Goedheid niet belet,
Door Wolken heen te dringen,
Verhorende op Uw Throon,
Vergunn ons Zegeningen,
Door Voorspraak van Uw Zoon.

Mogt ons dien Liefden drang
In Jezus, een Gezang
Ter Reddinge doen zingen,
O Voorrecht, riep men uit!
Die Bron der Zegeningen
En Heil, en Gunst ontsluit.

Ó Godt, bewaard dit Land,
Uw Volk, te naauw verpand
En aan Uw Hert verbonden,
Om door een Wangeloov
Gesmaat, onteerd, geschonden,
Of blood gesteld ten roov'.

Bevelen 't aan U Godt,
Die 't Antichristen's Rot,
Zo heilloos kan bepalen,
Ja die den Aspunt keerd,
En Glorie doet behalen,
Hem, wien dat gy begeerd.

Ontsluit dan uwe Zaal,
Dat Neerland eens behaal
De Overwinnings- Vanen,
Bepaal dien wreden Geest,
Die nimmer hoord naar tranen,
Of zuchten van het Volk,
dat U in waarheid vreest.

W.Pruys

O P W E K K I N G E

Aan de Inwoonderen van

N E D E R L A N D.

K L I N K - D I C H T.

Gedoogt Gy MAJESTEIT en een zoo'n heerszugtig Koning,
Vergund Gy, OPPERVORST, dat die Triumph behaald!
Of wilt Gy, dat zoo'n wreede op Teeren zegenpraald;
Neen, zegt JEHOVA, GOD! beschouw in 't eind beloning.

Hy is myn Geessel-Roe, ô WRAAK! en ter betoning
Van Toorne, op de Volke in Neerland afgedwaald,
Door Hem zal in MYN Hand de Hoogmoed daar bepaald,
De Zonde en Dartelheidverhuizen uit haar woning.

Zo lang geen andre Zonne uit Neerlands Wezen straald,
Zolange is nooit MYN Hulp ten Hemel afgedaald,
Ook vind dat weerloosVolk by MY nog Hem verschoning.

Dit zal het Loon dan zyn de Zonde in Straf betaald,
Daar Boete en Betering uw Loon aldus afmaald,
Ik redde, en zegene U tot eeuwige bekroning.

Dezelve